

โครงการ การจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต
ของชนเผ่าตองเหลือง บ้านท่าวะ
อำเภอสอง จังหวัดแพร่

New Life Skills Learning for the Mabri Tribe
Amphoe Song, Phrae

โดย
ยอดขวัญ บุญซ้อน และคณะ

30 เมษายน 2544

โครงการ การจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต
ของชนเผ่าตองเหลือง บ้านท่าวะ
อำเภอสอง จังหวัดแพร่

New Life Skills Learning for the Mabri Tribe
Amphoe Song, Phrae

คณะผู้วิจัย

1. นายยอดขวัญ	บุญซ้อน	หน่วยศึกษานิเทศก์ สปอ.สอง จ.แพร่
2. นางกัญญณัฐ	วงศ์ชิต	หน่วยศึกษานิเทศก์ สปอ.สอง จ.แพร่
3. นางสาวสะอาดใจ	โกศัยภัทร์	หน่วยศึกษานิเทศก์ สปอ.สอง จ.แพร่
4. นายวิทยา	ชมภูราชวร	หน่วยศึกษานิเทศก์ สปอ.สอง จ.แพร่
5. นายบัญญัติ	นันทพงษ์	หน่วยศึกษานิเทศก์ สปจ.แพร่
6. นายถวิล	ไธการัตน์	โรงเรียนบ้านท่าวะ อ.สอง จ.แพร่
7. นายธานินทร์	อินทนานนท์	โรงเรียนบ้านท่าวะ อ.สอง จ.แพร่

ฯลฯ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ชุดโครงการ สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

คำนำ

รายงานผลโครงการวิจัย "การจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่" ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อรายงานและเผยแพร่ผลการดำเนินงานรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลือง บ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ซึ่งได้ดำเนินงานมา ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2543 ถึงเดือนเมษายน 2544 รวมระยะเวลา 10 เดือน โดยได้รับการสนับสนุนทุนดำเนินการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สาขาภาคเหนือ ในวงเงิน 96,820 บาท

ในการดำเนินงานครั้งนี้ ได้ศึกษาค้นพบรูปแบบ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับชนเผ่าตองเหลือง บ้านท่าวะ ด้วยการจัดประสบการณ์ในการทำอะไรให้สามารถรู้จักพึ่งตนเอง โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนทางเด็กนักเรียนชนเผ่าตองเหลือง ซึ่งในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา 10 เดือน มีผลเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง

อนึ่ง ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้สนับสนุนงบประมาณ และขอขอบคุณ ผศ. ดร. จัตรนภา พรหมมา รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบริการทางวิชาการ สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ ที่ให้คำปรึกษาแนะนำมาโดยตลอด และขอขอบคุณชาวบ้านท่าวะ คณะครูโรงเรียนบ้านท่าวะ คณะวิจัยทุกท่านที่ให้ความร่วมมือจนทำให้งานวิจัยประสบผลสำเร็จ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

หวังว่าเอกสารรายงานผลโครงการวิจัย การจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ฉบับนี้ คงจะเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่และขยายผลในเชิงการพัฒนาต่อไป

ยอดขวัญ บุญซ้อน

เมษายน 2544

EXECUTIVE SUMMARY

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญคุ้มครองและส่งเสริมในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มชนผู้ยากไร้ และด้อยโอกาสอย่างทั่วถึง

ในพื้นที่บริการและการจัดการศึกษาของ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีกลุ่มชนเผ่าตองเหลืองอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าหมู่บ้านท่าวะ ตำบลสะเตียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีจำนวน 10 ครอบครัว มีประชากรทั้งหมด 40 คน ในจำนวนนี้เป็นเด็กในวัยเรียน 18 คน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสอง ตระหนักในเรื่องนี้ จึงได้จัดทำเป็นศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กวัยเรียนชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ โดยให้เด็กอยู่กิน หลับนอน ที่โรงเรียนบ้านท่าวะ โดยไม่ได้สอนหนังสือ แต่ได้ฝึกเรียนรู้ในเรื่อง การรู้จักอาบน้ำ การใช้ห้องน้ำ การทำอาหารอย่างง่าย การหุงหาอาหาร การสระผม ญาติไคล รู้จักตัดเล็บ ล้างมือก่อนกินข้าว การรู้จักซักเสื้อผ้า ล้างหน้าแปรงฟัน การเล่นกีฬา และการคุ้นเคยกับคนพื้นราบ เป็นต้น

จากการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนชนเผ่าตองเหลือง ผ่านไป 1 ปี พบว่ามีปัญหาทางด้านอาหารการกิน เพราะเด็กต้องอยู่กินหลับนอน วันละ 3 มื้อ บางครั้งก็ต้องจุนเจือไปถึงผู้ปกครองเด็กเผ่าตองเหลืองที่มาเยี่ยมลูกของตนเอง

จากปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น จึงได้นำปัญหามาพิจารณาและปรึกษากับฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ปกครองของเด็กชนเผ่าตองเหลือง จากการสนทนาพบปะ พบว่า ผู้ปกครองเด็กชนเผ่าตองเหลืองต้องให้ลูกของเขาฝึกทำอะไรซ้ำๆ เพื่ออนาคตจะได้มีข้าวกินและสามารถพึ่งตนเองได้ เพราะปัจจุบันความเป็นอยู่ของชนเผ่าตองเหลืองเริ่มลำบาก ป่าเขาไม่ได้อุดมสมบูรณ์เหมือนแต่ก่อน ทำให้ชนเผ่าตองเหลืองต้องมาทำงานรับจ้างคนพื้นราบหรือรับจ้างชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ด้วยกัน เพื่อแลกกับอาหาร เพื่อรับค่าแรงไปซื้ออาหาร เท่าที่ทราบพวกเขาจะถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่เสมอ บางครั้งถูกทำร้ายร่างกายเมื่อพวกเขาทวงถามค่าแรง

จากจุดนี้ ทำให้เกิดคำถามนำไปสู่การพัฒนาว่า "จะจัดการเรียนรู้อย่างไรที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งตนเองในอนาคตได้อย่างเหมาะสม" ด้วยคำถามนี้จึงพัฒนาไปเป็นโครงการ โดยให้ชื่อว่า "โครงการการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่" เสนอโครงการต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาค โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบ PAR ปรากฏว่า ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินโครงการ ใช้ระยะเวลา 10 เดือน ซึ่งกำหนดวัตถุประสงค์ว่า "เพื่อจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้เด็กชนเผ่าตองเหลืองโดยใช้กิจกรรมการทำไร่ข้าวเป็นเครื่องมือที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ

ผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัย สามารถแบ่งออกได้ 7 ประการ คือ

1. เด็กชนเผ่าตองเหลืองได้ฝึกปฏิบัติการทำไร่ข้าว และสามารถแปรรูปผลผลิตจากข้าวได้
2. เด็กชนเผ่าตองเหลืองได้เรียนรู้วิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และศิลปศึกษา โดยถ่ายโยงจากภาคปฏิบัติการทำไร่ข้าว
3. ผู้ปกครองได้เรียนรู้การทำไร่ข้าวร่วมกับเด็กชนเผ่าตองเหลือง แล้วสามารถนำประสบการณ์ที่ได้ไปวางแผนการทำไร่ข้าวร่วมกันในปีต่อไปได้
4. มีการรวมกลุ่มผู้ทำไร่ข้าวของบ้านท่าวะ บ้านห้วยโป่ง และบ้านนาหลวง โดยการจัดเวทีพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
5. คณะวิจัยได้รับประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน
6. เด็กนักเรียนบ้านท่าวะและเด็กชนเผ่าตองเหลืองได้ทำงานร่วมกัน ได้เล่นกีฬาด้วยกัน ทำให้เด็กทั้งสองฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
7. คณะครูในโรงเรียนบ้านท่าวะได้รับประสบการณ์ แนวทางการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และมีหนังสือเล่มเล็กประกอบในการจัดการเรียนการสอน
8. ชุมชนบ้านท่าวะสามารถใช้กิจกรรมการทำไร่ข้าว ทำเป็นโครงการวันไร่ข้าวแสนอ อบต. ให้เป็นวันประเพณีทุกปีของชุมชนบ้านท่าวะ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจของหมู่บ้านและตำบลสืบไป

บทคัดย่อ

หัวหน้าโครงการ นายยอดขวัญ บุญซ้อน

โครงการวิจัยการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ (New Life Skills Learning for the Mabri Tribe Amphoe Song, Phrae) มีวัตถุประสงค์ คือ

เพื่อจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้เด็กชนเผ่าตองเหลือง โดยใช้กิจกรรมการทำไร่ข้าว เป็นเครื่องมือที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ

วิธีดำเนินการวิจัย ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้จัดสถานการณ์โดยเปิดโอกาส ให้นักคิด 3 ฝ่าย คือ คณะนักวิจัย ชาวบ้านกลุ่มผู้ทำไร่ข้าว เด็กและผู้ปกครองชนเผ่าตองเหลือง รวมทั้งหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน แสดงความคิดเห็น เพื่อนำสาระสำคัญไปสู่การปฏิบัติการทำไร่ข้าว โดยมีเด็กนักเรียนชนเผ่าตองเหลืองเป็นศูนย์กลาง ผู้ปกครองเด็กชนเผ่าตองเหลืองมีส่วนร่วมเรียนรู้ และมีชาวบ้านผู้มีความชำนาญการทำไร่ข้าว เป็นวิทยากร และเป็นที่ปรึกษา

ผลการวิจัย

1. ชาวบ้านกลุ่มผู้ทำไร่ข้าวมีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำไร่ข้าว
2. เด็กชนเผ่าตองเหลืองได้เรียนรู้ขั้นตอนการทำไร่ข้าวและการแปรรูปผลผลิตได้อย่างครบวงจร
3. ผู้ปกครองเด็กชนเผ่าตองเหลืองได้ร่วมเรียนรู้ขั้นตอนการทำไร่ข้าว พร้อมกับเด็กนักเรียนชนเผ่าตองเหลือง
4. มีการถ่ายโยงความรู้จากภาคปฏิบัติการทำไร่ข้าว มาเป็นหนังสือเล่มเล็กให้เป็นบทเรียนให้เด็กชนเผ่าตองเหลืองได้เรียนรู้แบบบูรณาการ คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และศิลปศึกษา
5. ได้ค้นพบความสามารถของเด็กชนเผ่าตองเหลือง ในการร้องเพลงภาษาตองเหลืองและการเต้นระบำตองเหลือง (Mabri Mosquito Dance)
6. หลังจากโครงการเสร็จสิ้น พบว่า ผู้ปกครองเด็กชนเผ่าตองเหลืองสามารถวางแผน รู้จักการขอคำปรึกษา แล้วไปทำไร่ข้าวร่วมกันในปีต่อไปได้
7. หลังจากโครงการเสร็จสิ้น พบว่า ชุมชนหมู่บ้านท่าวะจัดทำโครงการกิจกรรมวันข้าวไร่นาสอดคล้องการบริหารส่วนตำบลตะเอยิบ เพื่อให้ชุมชนหมู่บ้านท่าวะเป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

Abstract

ABSTRACT

NEW LIFE SKILLS LEARNING FOR THE MABRI TRIBE AMPHOE SONG, PHRAE

THE RESEARCHER LEADER : MR. YODKUAN BOONSORN

The purpose of this Participatory Action Research (PAR) was to organize the Integrated Learning Model to Mabri Children by making rice farm which is the supplier of their way of lives.

The research used PAR Model (Participatory Action Research Model), the situation was the groups of people : researchers, rice farmers, Mabri parents, Mabri children and civil servants in Song district participated, discussed in order to plan rice farming project emphasized on Mabri children centered and their parents could participate in learning and had the instruction by the instructors or experts from villages.

The results were as follows :

1. The villagers had opportunity to exchange knowledge in farming.
2. Mabri Tribe's children had opportunity to participate and produce the products systematically.
3. Mabri's Tribe's parents participated in learning rice farming with children.
4. Tranferred knowledge from the farm to be small book used in Mabri class which integrated with many subjects : Thai, Mathematics and Art.
5. The Mabir Tribe had capacity of dancing called : "Mabri Mosquito Dance".
6. After finishing the project, Mabri children's parents could plan and consult for farming together next season.

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
บทที่	
1 บทนำ	
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
- วัตถุประสงค์	3
- คำถามหลัก	3
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
- ขอบเขตของการวิจัย	4
- ขอบประมาณที่ใช้ในการวิจัย	4
- ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	4
- นิยามศัพท์เฉพาะ	4
2 เอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540	6
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542	7
- หมู่บ้านท่าวะกับชนเผ่าตองเหลือง	8
- แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลือง บ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่	9
- กรอบแนวความคิดในการจัดการเรียนการสอน	14
- ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย แบบมุ่งประสบการณ์ภาษา รูปแบบที่ 1	15
3 วิธีดำเนินงานโครงการวิจัย	
- การลงพื้นที่	16
- การจัดหาทีมวิจัย	17

บทที่.

3 วิธีดำเนินงานโครงการวิจัย (ต่อ)

- การจัดเวทีเสวนา	17
- การบันทึกและรวบรวมข้อมูล	18
- การปฏิบัติงานตามแผนงาน	19
- การกำกับติดตามผลการดำเนินงาน	21
- การสะท้อนความคิดสู่การเรียนรู้การสอน	21
- การจัดนิทรรศการการสร้างความรู้ภาคภูมิใจ	22
- การประสานงานกับบุคลากรและองค์กรชุมชน	23
- การสรุปเพื่อสังเคราะห์ข้อมูล	24
- สรุปเป้าหมายรายทางสภาพความสำเร็จ	24

4 ผลการดำเนินการวิจัย

- ข้อมูลจากการดำเนินการจัดทำศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต	26
- การจัดเวทีประชาคมผู้ทำไร่ข้าว	28
- การทำไร่ข้าวของเด็กและผู้ปกครองเผ่าตองเหลือง	31
- การสรุปผลการจัดการเรียนรู้โดยการจัดนิทรรศการ	34
- การใช้มิติทางวัฒนธรรมนำเศรษฐกิจชุมชน	39
- การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กชนเผ่าตองเหลือง	40
- ผลพวงของการได้เรียนรู้ไปสู่การดำรงชีวิต	43

5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ปัญหาและข้อเสนอแนะ

- สรุปผลการวิจัย	45
□ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	45
□ ขอบเขตของการวิจัย	45
□ กิจกรรมการทำไร่ข้าว	45
□ กิจกรรมการเรียนรู้การสอน	46
□ วิธีการเก็บข้อมูล	46
□ ผลการวิจัย	46
□ กลุ่มผู้รับผลสภาพความสำเร็จ	47

สารบัญ

บทที่	หน้า
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ปัญหาและข้อเสนอแนะ (ต่อ)	
- อภิปรายผล	47
- ปัญหาและอุปสรรค	48
- ข้อเสนอแนะ	49
ภาคผนวก	
- ภาพกิจกรรมโครงการการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต ของชนเผ่าตองเหลือง	51
- ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้ และผลที่ได้รับในการดำเนินโครงการ	63
- หนังสือเล่มเล็ก	
□ คนป่ากับไร่ข้าว	65
□ เรามีข้าวกินแล้ว	81
- บทความสำหรับเผยแพร่	96
- โครงการส่งเสริมประเพณีวันข้าวไร่ของบ้านท่าวะ	100
- รายงานการเงิน	103
- รายชื่อคณะวิจัย	104

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตองเหลือง เป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งที่ใช้ชีวิตเร่ร่อนตามป่าเขา ไม่มีบ้านและที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ใช้ใบตองมุงหลังคาเพิงพัก เมื่อใบตองเหลืองจึงย้ายเร่ร่อนไปเรื่อยอย่างเร่ร่อน จนถูกเรียกว่า "เผ่าตองเหลือง" พวกเขาเพิงจะเปลี่ยนเป็น "เผ่าตองเหลือง" เมื่อไม่นานมานี้ พวกเขาหาอาหารตามธรรมชาติที่ได้จากป่า ไม่มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เป็นอาหาร ในประเทศไทยพบชนเผ่าตองเหลืองอาศัยกระจัดกระจายอยู่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ในพื้นที่จังหวัดแพร่ และ น่าน

เมื่อครั้งที่ป่าเขายังอุดมสมบูรณ์ ประชากรไม่มากนัก ชนเผ่าตองเหลืองสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามวิถีของวัฒนธรรมชนเผ่าของตนเองอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ โดยยึดหลักว่า "ป่าคือบ้าน ห้องฟ้าคือหลังคา ภูเขาเป็นของพวกเรา" แต่เมื่อวันเวลาเปลี่ยนไป "บ้าน" ถูกรุกรานทำลาย ภูเขาไม่ได้เป็นของตองเหลืองแต่เพียงผู้เดียว การดำรงชีวิตมีข้อจำกัดมากขึ้น อาหารการกินเริ่มหายาก จนบางครั้งขาดแคลน ขณะเดียวกันความเจริญด้านอื่น ๆ จากพื้นราบทำให้ชาวตองเหลืองไม่สามารถอยู่ตามลำพังในป่าได้ดังเดิม พวกเขาต้องเกี่ยวข้องกับสังคมกับคนนอกเผ่า ทั้งชาวเขาด้วยกันเองและคนพื้นราบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ปัจจุบันวิถีชีวิตชนเผ่าตองเหลืองได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากในบางพื้นที่ เช่น จังหวัดน่าน เริ่มมีการปลูกกระท่อมอยู่เป็นหลักแหล่งและใส่เสื้อผ้าเช่นเดียวกับคนพื้นราบ ขณะที่ชาวเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ยังใช้ชีวิตเร่ร่อนอยู่ในป่า แต่ความแร้นแค้นของป่าทำให้พวกเขาต้องพึ่งพาอาหารจากภายนอกมากขึ้น หนึ่งในจำนวนนั้นคือ นำของปามาแลกอาหารจากชาวบ้านหรือรับจ้างทำงานในไร่ สวน ทำให้ชีวิตชนเผ่าตองเหลืองมีความเป็นอยู่ลำบากมากขึ้น เพราะในป่าไม่มีอาหารอุดมสมบูรณ์เหมือนแต่ก่อน จะปลูกพืชที่เป็นอาหารหลัก เช่น ข้าว ก็ทำไม่เป็น เพราะไม่เคยทำไร่ไถ่ ปลูกมาก่อน หากไปทำงานเพื่อแลกกับอาหารหรือค่าจ้างก็ถูกเอารัดเอาเปรียบ ให้ค่าตอบแทนน้อย บางครั้งก็ไม่ให้ค่าตอบแทนตามที่ได้ตกลงไว้ บางทีก็เอาเสื้อผ้าเก่า ๆ ให้แล้วคิดหักแทนค่าแรง ที่หนักไปกว่านั้น ถึงขั้นถูกทำร้ายร่างกายเพื่อข่มขู่เบียดค่าแรงก็เคยมี

ผู้วิจัยได้พบชนเผ่าตองเหลืองที่อาศัยอยู่ในบริเวณบ้านท่าวะ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เมื่อปี 2542 มีจำนวน 10 ครอบครัว มีประชากรทั้งหมด 40 คน เป็นเด็กวัยเรียนจำนวน 18 คน โดยเฉพาะชนเผ่าตองเหลืองกลุ่มนี้ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านท่าวะมาโดยตลอด

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีความตระหนักในเรื่องการจัดการศึกษาให้กับผู้ยากไร้และด้อยโอกาสกลุ่มนี้ ตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ระบุไว้ในมาตรา 80 ดังนั้น ผู้วิจัยและคณะจึงเดินทางเข้าไปในป่าเพื่อไปพบปะพูดคุยกับผู้ปกครองและเด็กชนเผ่าตองเหลืองกลุ่มนี้ ซึ่งมี นายจัน กับ นายฤ เป็นผู้นำของกลุ่ม จากการสนทนาและพบปะ ทางคณะพบว่า ผู้ปกครองเผ่าตองเหลืองต้องการให้ลูกมีโอกาสได้เรียนเช่นเดียวกับลูกของชาวบ้านท่าวะ

ดังนั้น ในปีการศึกษา 2542 สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสอง และโรงเรียนบ้านท่าวะ ร่วมกับชาวบ้านท่าวะ ผู้ปกครอง และเด็กเผ่าตองเหลือง จึงช่วยกันจัดทำศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กวัยเรียนชนเผ่าตองเหลืองขึ้นมา ในพื้นที่ป่าติดกับโรงเรียนบ้านท่าวะ โดยได้รับสนับสนุนงบประมาณจำนวนหนึ่งจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแพร่

ในระยะแรกที่เด็กเผ่าตองเหลืองมาอาศัยอยู่ที่ศูนย์ ได้กำหนดหลักการในขั้นต้นว่า เพื่อสร้างความคุ้นเคย ความอบอุ่น จัดประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิต เช่น ให้อาบน้ำ ใช้ห้องน้ำ ทำอาหารอย่างง่ายได้ หุงหาอาหารให้สุก ให้เล่นกีฬา คิดเพียงว่า จะทำอย่างไรให้เขามีความคุ้นเคยกับคนพื้นราบ ทำอย่างไรให้เขาสามารถดำรงชีวิตเช่นคนพื้นราบ ก่อนที่จะให้เขาเรียนหนังสือ

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ปัจจัยด้านอาหารที่โรงเรียนบ้านท่าวะ รับผิดชอบดูแลจัดหาให้มีปัญหาขาดแคลน เพราะเด็กจะต้องรับประทานอาหาร 3 มื้อ บางครั้งโรงเรียนจะต้องให้ความช่วยเหลือจนถึงกลุ่มผู้ปกครองของเด็กเผ่าตองเหลืองด้วย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เสบียงอาหารไม่เพียงพอ สำหรับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแพร่ ก็ให้มาเฉพาะแต่เป็นค่าอาหารกลางวันเท่านั้น

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยและคณะครูโรงเรียนบ้านท่าวะวิตกว่า หากไม่หาแนวทางในการแก้ปัญหาในระยะยาวแล้ว อาจจะเป็นภาระตลอดไป โดยเฉพาะชนเผ่าตองเหลืองเองจะลำบาก ดังนั้น จึงหาโอกาสไปเสวนาและพบปะ พูดคุยกับผู้ปกครองของเด็กชนเผ่าตองเหลือง และพบว่าพวกเขามีความต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับการเกษตร โดยเฉพาะการทำไร่ข้าวเช่นเดียวกับชาวบ้านท่าวะ แต่เขาไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไร กลัวจะมีปัญหากับชาวบ้านท่าวะ จากข้อมูลความต้องการตรงจุดนี้ ผู้วิจัยได้นำปัญหาและความต้องการของชนเผ่าตองเหลืองกลุ่มนี้ ไปปรึกษาผู้ใหญ่บ้านและผู้นำคนอื่น ๆ ของหมู่บ้านท่าวะ ปรากฏว่า ทุกคนยินดีและเต็มใจที่จะแบ่งพื้นที่ให้เด็กและผู้ปกครองเผ่าตองเหลืองได้ทดลองฝึกทำไร่ข้าว เพื่อเป็นประสบการณ์ที่จะสามารถไปทำด้วยตนเองได้ในอนาคต

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดจัดทำเป็นโครงการโดยให้ชื่อว่า โครงการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ขึ้นในปีการศึกษา

2. วัตถุประสงค์

เพื่อจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้เด็กชนเผ่าตองเหลือง โดยใช้กิจกรรมการทำไร่ข้าวเป็นเครื่องมือที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ

3. คำถามหลัก

"จะจัดการเรียนรู้อย่างไร ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งตนเองในอนาคตได้อย่างเหมาะสม"

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ได้รับความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ ในการแสดงความคิดเห็น ร่วมคิดวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนและทีมวิจัย

4.2 เด็กชนเผ่าตองเหลืองและผู้ปกครองเกิดการเรียนรู้เรื่องพันธุ์ข้าวและการเก็บรักษา จากการสังเกต และได้ฝึกปฏิบัติจริง

4.3 ครูผู้สอนเด็กเผ่าตองเหลืองได้หนังสือเล่มเล็ก เล่มใหญ่ โดยใช้วิชาภาษาไทยเป็นวิชาแกนนำ แล้วบูรณาการวิชาคณิตศาสตร์ และศิลปศึกษา ที่สะท้อนความคิดมาจากประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติจริงมา

4.4 ได้ข้อมูล องค์ความรู้ สถานภาพ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม วิถีชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่

4.5 ได้แผนการจัดนิทรรศการของโครงการช่วงที่ 2 ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและทีมวิจัย

4.6 เด็กและผู้ปกครองเผ่าตองเหลืองเข้าใจและสามารถคัดเลือกพันธุ์ข้าวได้

4.7 ครูสามารถนำสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และประสบการณ์การทำไร่ข้าว มาจัดกระบวนการเรียนการสอนได้

4.8 เด็กและผู้ปกครองเผ่าตองเหลืองเกิดการเรียนรู้ การทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารด้วยวิธีการต่าง ๆ

4.9 ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่

4.10 สามารถนำกระบวนการการจัดนิทรรศการวันข้าวไร่ ส่งเสริมให้เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับประเพณีวันเลี้ยงผีของหมู่บ้านท่าวะ ซึ่งเป็นแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน และตำบลเป็นประจำทุกปี

บทที่ 2

เอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาและศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
3. หมู่บ้านท่าวะกับชนเผ่าตองเหลือง
4. แนวทางการจัดการเรียนรู้ให้กับชนเผ่าตองเหลือง
5. หลักการและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลือง
6. แผนภูมิ รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลือง บ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่
7. กรอบแนวความคิดในการจัดการเรียนการสอน
8. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา รูปแบบที่ 1

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

การดำเนินโครงการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เมื่อพิจารณาการดำเนินงานของโครงการนี้ พบว่า มีรัฐธรรมนูญหลายมาตราที่สามารถใช้คุ้มครองชนเผ่าตองเหลืองกลุ่มนี้ โดยเฉพาะมาตรา 4 และมาตรา 5 กล่าวคือ

มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครอง

มาตรา 5 ประชาชนชาวไทย ไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน

มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน

มาตรา 80 รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540)

ดังนั้น จึงเห็นควรช่วยเหลือชนเผ่าตองเหลืองให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการศึกษา
ในทางที่เหมาะสมต่อไป

3. หมู่บ้านท่าวะกับชนเผ่าตองเหลือง

เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2543 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้อาวุโสของหมู่บ้านท่าวะ 2 คน คือ
นายต่อม ไชโย อายุ 72 ปี อยู่บ้านเลขที่ 7 หมู่ 8 บ้านท่าวะ ตำบลสะเอียบ ได้เล่าว่า ตัวเขาเอง
เดิมเป็นคนจังหวัดน่าน มาอยู่บ้านท่าวะเมื่ออายุ 32 ปี โดยมากับฝรั่งที่ทำไม้สัมปทาน ซึ่งตนเอง
ทำหน้าที่ควาญช้าง พบว่า ขณะนั้น หมู่บ้านท่าวะมีบ้านอยู่เพียง 7 หลัง ผู้ที่เข้ามาอยู่คนแรกคือ
นายกำ นางดี ไชโย ซึ่งมาจากจังหวัดน่าน ส่วนภรรยาเป็นคนอำเภอเวียงสา จังหวัดลำปาง และได้
สัมภาษณ์อีกคนหนึ่งคือ นายมูล ปันจา อายุ 66 ปี บิดามารดาเป็นคนอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
มาอยู่บ้านท่าวะ เมื่ออายุ 12 ปี ได้เล่าว่า เดิมที่บ้านท่าวะขึ้นตรงต่อบ้านนาหลวง ตำบลสะเอียบ
ได้ตั้งเป็นหมู่บ้านตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย เมื่อปี พ.ศ. 2522 โดยมี นายรุ่ง อุดม เป็น
ผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่บ้านท่าวะ

ทั้งสองคนได้เล่าว่า เขาเคยทราบและพบชนเผ่าตองเหลืองมานาน ตั้งแต่ก่อนจะมาอยู่
บ้านท่าวะแล้ว ซึ่งศูนย์กลางของเผ่าตองเหลืองจะอยู่บ้านนาเก่า และบ้านฮากฮาน อำเภอเวียงสา
จังหวัดน่าน โดยตองเหลืองกลุ่มนี้ จะกระจายไปอยู่ในพื้นที่จังหวัดแพร่ 2 จุด คือ จุดบ้านห้วยหอม
อำเภอวังทอง และจุดบ้านท่าวะ อำเภอสอง ซึ่งชนเผ่าตองเหลืองทั้งสองกลุ่มนี้ จะวนเวียนไปมา
หาสุกันอยู่เสมอ ชาวบ้านทั่วไปมักเรียกคนเผ่านี้ว่า ผีตองเหลือง เหตุที่เรียกอย่างนี้เพราะชาวบ้าน
มักจะไปพบแต่เพียงพักที่มุงด้วยใบตอง ซึ่งถ้าหากใบตองที่มุงเป็นสีเหลืองเมื่อใด พวกเขาต้องย้ายที่อยู่
ไปโน้นไปอยู่ตลอดเวลา เพราะอาหารป่าบริเวณนั้นหมดพอดี จึงต้องย้ายที่อยู่อื่นใหม่และมักจะหลบซ่อน
ตัวเมื่อเห็นคนในพื้นที่ราบเข้าไปใกล้ โดยเฉพาะเด็กกับผู้หญิง พวกเขาจะไม่ให้เห็นตัวเป็นอันตราย

ด้วยเหตุนี้ เขาจึงขนานนามว่า ผีตองเหลือง นาน ๆ ที่ พวกผู้ชายของเขาจะเข้ามายัง
หมู่บ้านเพื่อเอาน้ำผึ้งป่าและหอยมาแลกข้าวและอาหารพื้นบ้าน ชนเผ่าตองเหลืองจะเรียกตนเองว่า
คนป่า ถ้าใครเรียกเขาว่าผีตองเหลืองเขาจะไม่พอใจ เขาจะบอกว่า อย่าเรียกว่าผีเพราะพวกเขายัง
ไม่ตาย ชนเผ่าตองเหลืองมีภาษาพูดเป็นของตนเอง เสียงอักขระการพูดคล้ายภาษาเขมร แต่ทำนอง
พูดและเสียงเพลงคล้าย ๆ สำเนียงของภาษาลาว

ชนเผ่าตองเหลืองสามารถร้องเพลงเป็นภาษาของตนเองได้ เครื่องดนตรีที่ใช้ คือ แคน
และ เคาะไม้ไผ่ประกอบจังหวะ

การแต่งกายของชนเผ่าตองเหลืองดั้งเดิม จะใช้เปลือกไม้หุบให้นุ่ม นุ่งปิดแต่เอวไว้ที่
สำคัญเท่านั้น แต่ในปัจจุบันได้หันมานุ่งผ้าแบบคนพื้นราบ แต่ก็ยังกระรุงกระรังแบบคนป่า

5. หลักการและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลือง
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้กับชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ ได้ใช้หลักการ และ
แนวทฤษฎีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา ซึ่งได้อิงหลักการและการสอนภาษาหลายทฤษฎี ดังนี้

5.1 แนวทฤษฎีการสอนเพื่อการสื่อสาร (Communication Approach)

แนวทฤษฎีการสอนแบบนี้ เน้นการใช้ภาษาของนักเรียนเป็นหลัก โดยอาศัยหลักการ
ของภาษาศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (Sociolinguistics) ซึ่งว่าด้วยเนื้อหาบริบท (Context) ภาษา และ
วัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละชุมชน ซึ่งอาจใช้ผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม

กระบวนการสอนตามแนวทฤษฎีนี้ เน้นปฏิสัมพันธ์ในการใช้ภาษา ระหว่างครูกับ
นักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียนเป็นสำคัญ การกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความรู้สึกลอยอกแสดงออก
ทางภาษา หรือการทดลองใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายด้วยตนเอง ทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และ
เขียน ย่อมจะทำให้การพัฒนาภาษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติ ได้
เนื้อหาที่จัดขึ้นเป็นบทเรียน จึงควรเน้นบริบททางภาษาที่มีความหมายแก่นักเรียน ตามหลักการใช้
ภาษาในสังคมในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ฝึกปฏิบัติการใช้ภาษาได้อย่างเป็นธรรมชาติ ครูมีหน้าที่
คอยช่วยเหลือ แนะนำ และแก่นักเรียนให้ใช้ภาษาได้ถูกต้อง กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ การทำงาน
กลุ่มย่อยเพื่อการอ่านร่วมกัน การเขียนเรื่องร่วมกัน การโต้ตอบในการฟัง พูด ร่วมกัน
(ยอดขวัญ บุญซ้อน, 2542)

5.2 แนวทฤษฎีการสอนแบบธรรมชาติ (Natural Approach)

ทฤษฎีการสอนแบบนี้ เน้นการให้ปัจจัยป้อนเข้าที่มีความหมายเป็นที่เข้าใจ ได้แก่
นักเรียน (Comprehensible Input) โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน (Process) ที่เหมาะสมกับ
การรับรู้ทางภาษาของนักเรียน (Language Acquisition) เป็นหลัก ผลของการเรียนรู้ (Output)
จะประสบความสำเร็จดังที่คาดหมายได้ ถ้าครูเข้าใจวิธีการให้ปัจจัยป้อนเข้าอย่างถูกต้องและเหมาะสม
กับนักเรียน

การให้ปัจจัยป้อนเข้าที่มีความหมายเป็นที่เข้าใจ ได้แก่ นักเรียนนั้นจำเป็นต้องอาศัย
กระบวนการสอนที่มีความคิดรวบยอดทางภาษาที่ถูกต้อง ซึ่งอาจจัดลำดับการสอนได้

การใช้วัสดุของจริงที่มีอยู่ สภาพแวดล้อม ได้แก่ วัตถุต่าง ๆ ที่นักเรียนเคยเห็น
และ ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจและได้รับความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความหมาย
ของสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

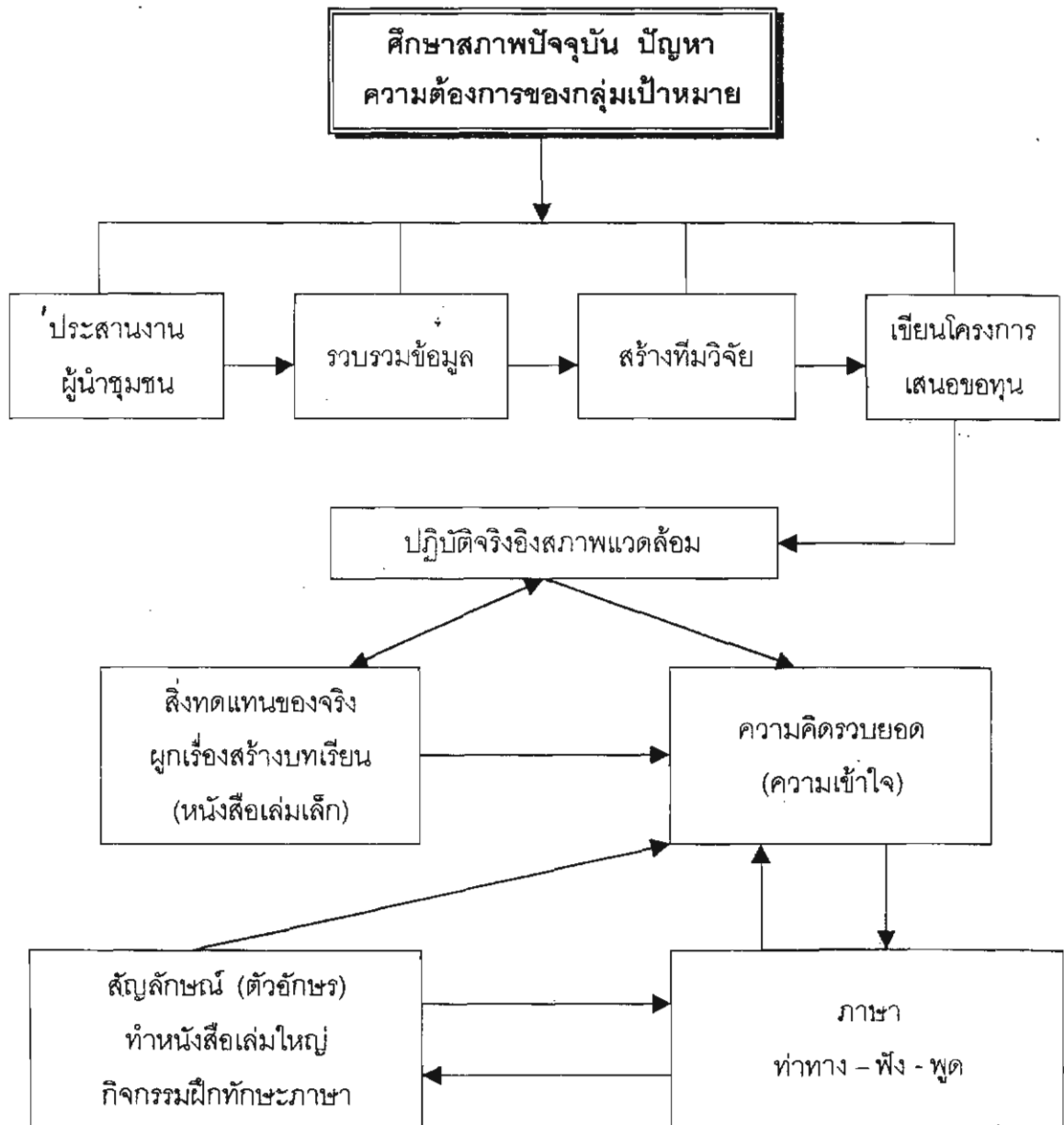
อย่างไรก็ตาม ถ้านำของทุกอย่างมาให้นักเรียนได้เห็นคงเป็นไปได้ยาก ดังนั้น
การใช้สิ่งทดแทนของจริงเหล่านั้น ได้แก่ รูปภาพ ผังภาพ ก็อาจจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจและได้รับ

1. การเรียนมีบรรยากาศไม่เป็นทางการ เป็นธรรมชาติ ไม่รู้สึกเคร่งเครียดกับกรอบของกลุ่มประสบการณ์ นักเรียนมีความสุขในการเรียน

2. นักเรียนได้มีโอกาสประยุกต์ใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถ ทักษะต่าง ๆ หลายด้านในเวลาเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต และเป็นการใช้ผลการเรียนรู้จากกลุ่มประสบการณ์ทั้งหลายมาสะท้อนความคิดในการสร้างบทเรียน

จากหลักการ แนวคิด ทฤษฎีดังกล่าวมาข้างต้น จึงสรุปออกมาเป็นแผนภูมิกรอบแนวความคิดและขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ชนเผ่าตองเหลืองได้ ดังนี้

กรอบแนวความคิดในการจัดการเรียนการสอน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการ

ผลการดำเนินงานโครงการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ครั้งนี้ มีผลการดำเนินงานเป็นที่ประจักษ์ สามารถจำแนกในเชิงปริมาณ และคุณภาพได้ดังนี้

1. การลงพื้นที่
2. การจัดหาทีมวิจัย
3. การจัดเวทีเสวนา
4. การบันทึกและรวบรวมข้อมูล
5. การปฏิบัติงานตามแผนงาน
6. การกำกับติดตามผลการดำเนินงาน
7. การสะท้อนความคิดสู่การเรียนรู้การสอน
8. การจัดนิทรรศการสร้างความภาคภูมิใจ
9. การประสานงานกับบุคลากรและองค์กรชุมชน
10. การสรุปเพื่อสังเคราะห์ผลงาน
11. สรุปเป้าหมายรายงานสภาพความสำเร็จ

1. การลงพื้นที่

การลงพื้นที่ในชุมชนและท้องถิ่นที่ทำการวิจัยในระยะแรก มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการวิจัยเพื่อพัฒนา ถึงแม้เราจะมีข้อมูลหรือทุนเดิมอยู่ก่อนแล้วก็ตาม เพราะการลงพื้นที่ครั้งนี้ เป็นการลงพื้นที่อย่างมีเป้าหมาย เพื่อเป็นการตรวจสอบและรับรองข้อมูลเดิมและเพิ่มเติมข้อมูลที่ต้องการทราบที่แน่ชัด ในการนำมาทำเป็นเค้าโครงการเขียนโครงการเสนอขอสนับสนุนแหล่งทุนดำเนินการ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงไปศึกษาข้อมูลสภาพภูมิประเทศและความต้องการของชุมชน ซึ่งมีบุคคลสำคัญที่ไปพบปะ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลของหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการสถานศึกษา และ ผู้ปกครองเด็กชนเผ่าตองเหลือง รวมทั้งหมด 5 ฝ่าย ผลของการสนทนาพบปะ พบว่า ทุกฝ่ายตื่นเต้นดีใจที่จะมีโครงการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ ที่เป็นรูปธรรม และพบว่า ทุกฝ่ายยินดีที่จะให้ความร่วมมือ

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีสาระหลายมาตราที่เชื้อและสอดคล้องกับการดำเนินงานโครงการการจัดการเรียนรู้ที่เชื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่ผู้วิจัยเห็นว่า ควรศึกษาเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการ ซึ่งมีอยู่หลายมาตรา เช่น

มาตรา 4 การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

มาตรา 6 การจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542)

จากข้อความที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จะเห็นว่า รัฐคุ้มครองศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยไม่ถือว่าเหล่ากำเนิด เพศ ศาสนาใด ย่อมได้รับการคุ้มครองเสมอกัน นอกจากนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญ โดยเน้นการจัดการศึกษาให้กับบุคคลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะในมาตรา 10 ได้เน้นให้รัฐช่วยเหลือเป็นพิเศษกับบุคคลร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือผู้ด้อยโอกาส

เมื่อพิจารณาตามข้อความดังกล่าวมาข้างต้น ชนเผ่าตองเหลือง และเด็กวัยเรียนชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเช่นเดียวกันกับพวกเรา หากแต่เขาเลือกที่เกิดมิได้ เขาเกิดบนผืนแผ่นดินไทยมานาน เขารักความเป็นอิสระ รักธรรมชาติ อยู่กับธรรมชาติมาโดยตลอด สิ่งเหล่านี้ทำให้ชนเผ่าตองเหลืองเป็นกลุ่มที่ยากไร้ ด้อยโอกาสในปัจจุบัน พื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างน่าเวทนายิ่งนัก

8.5 การทำไร่ข้าว หมายถึง การปลูกพันธุ์ข้าวเหนียว โดยการทำหลุมแล้วหยอดเมล็ดข้าวเปลือกลงในหลุม และอาศัยน้ำฝนในการเจริญเติบโต จนสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้

อาหารของชนเผ่าตองเหลือง จะกินจำพวกหัวมัน หัวกลอย และสัตว์ป่าที่หาได้ในป่า
ชนเผ่าตองเหลืองกลุ่มที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าบ้านท่าวะ ในปัจจุบันมีจำนวน 10 ครอบครัว
มีประชากรทั้งหมด 40 คน

4. แนวทางการจัดการเรียนรู้ให้กับชนเผ่าตองเหลือง

การจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กวัยเรียนชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ ยึดหลักการและปรัชญา
ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวคือ “การจัดการศึกษาต้องยึด
หลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด
กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา
ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ, 2542)

แนวคิดหลักสูตร

การจัดการศึกษาให้ชนเผ่าตองเหลือง เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความ
สมดุล ทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญาและสังคม ให้สามารถพึ่งตนเอง ร่วมมือกับผู้อื่น
อย่างสร้างสรรค์ โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ

จุดหมายของหลักสูตร

กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่มุ่งปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ดังนี้

1. มีคุณธรรม กิริยามารยาท สามารถทำงานและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น
ได้อย่างเป็นสุข
2. มีสุขภาพกายใจที่สมบูรณ์
3. มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง และ
ชนเผ่าตองเหลือง
4. มีความรู้ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตและสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต
5. มีความภูมิใจในเผ่าพันธุ์ของตนเองที่ได้เกิดมาบนผืนแผ่นดินไทย อันมีพระมหากษัตริย์
เป็นประมุข
6. มีความพร้อมที่จะร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม
ได้อย่างสมดุล

ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความหมายของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นได้เป็นอย่างดี เพราะนักเรียนจะสามารถถ่ายโยงความคิดไปยังของจริงที่เขาเคยพบเห็นมาก่อนได้ เมื่อนักเรียนได้พบสัญลักษณ์ เช่น ตัวอักษรที่เขียนขึ้น โดยมีความหมายตามที่เคยฟัง เคยพูดมาก่อน การถ่ายโยงความคิดรวบยอดก็จะชัดเจนมากขึ้น กระบวนการนี้เป็นกระบวนการสำคัญในการถ่ายโยง การอ่านเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตามลักษณะการรับรู้ภาษาของมนุษย์ทั่วไป

5.3 ทฤษฎีการสอนอ่าน

ยึดหลักการทางภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยา (Psycholinguistics) โดยเน้นกระบวนการอ่านของมนุษย์เป็นสำคัญ

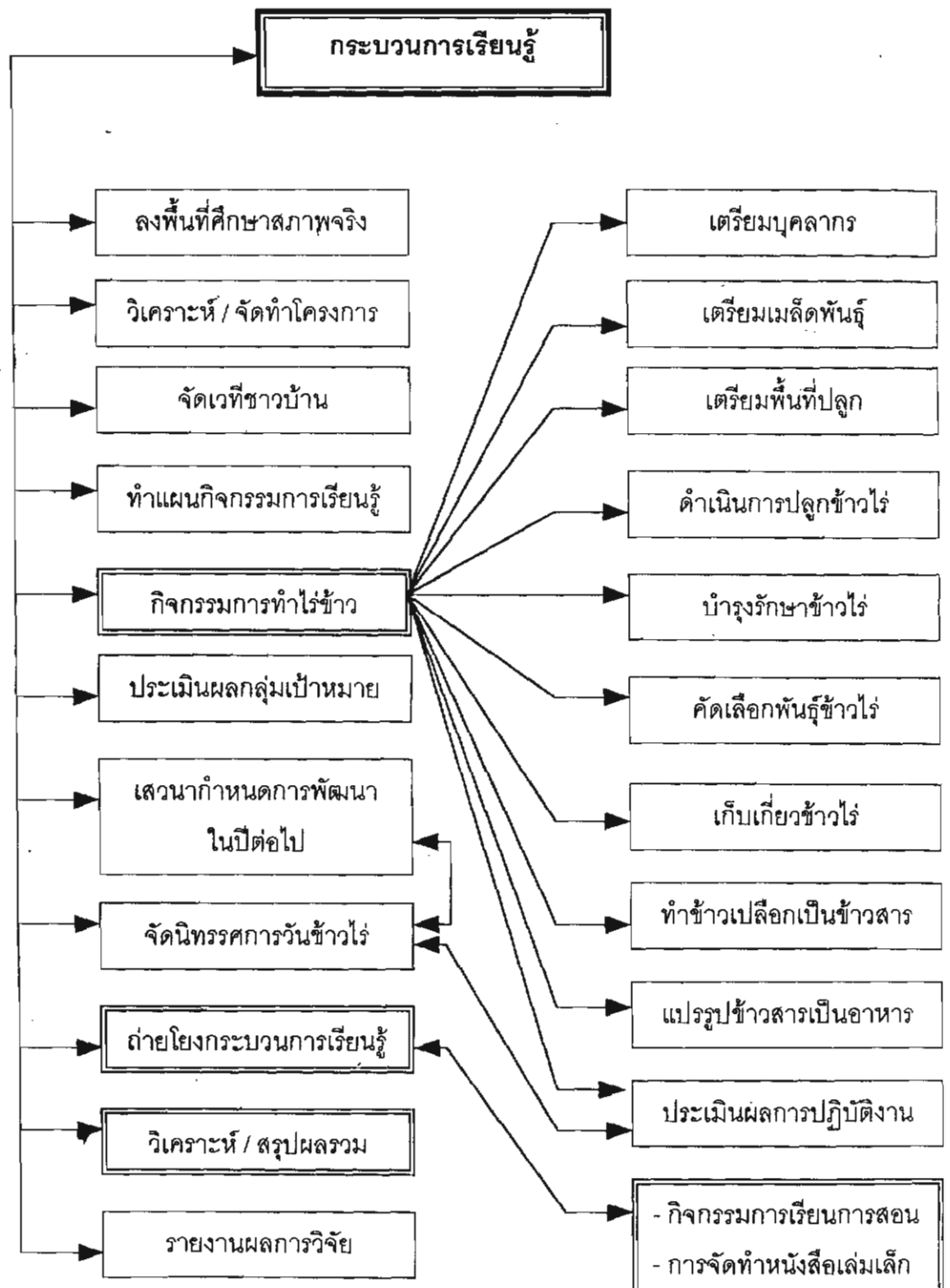
แนวทฤษฎีการสอนอ่าน ให้คำจำกัดความของการอ่านไว้ว่า การอ่านคือ การสร้างความหมายจากสัญลักษณ์ โดยผ่านกระบวนการทางความคิด วิธีการสอน และเทคนิคการสอนที่จะใช้ในการเรียนรู้การอ่านที่ถูกต้องและเป็นไปตามธรรมชาติ นักภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยามีได้มองการอ่านเพียงการแสวงหาความหมายเพื่อเข้าใจสัญลักษณ์หรือตัวอักษรเพียงอย่างเดียว แต่คำนึงถึงหลักการทางจิตวิทยาในการรับรู้ การอ่าน การถ่ายโยง ความคิดรวบยอด ทั้งองค์ประกอบอื่น ๆ ที่จะช่วยให้การอ่านสมบูรณ์ เช่น ความสนใจ ประสบการณ์เดิม และการระลึกสิ่งที่อ่านได้

ด้วยหลักการและทฤษฎีทั้ง 3 ประการดังกล่าว จึงอาจสรุปได้ว่า วิธีการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา เน้นการพัฒนาภาษาในบริบทที่เป็นไปตามการรับรู้โดยธรรมชาติ โดยการพัฒนาความหมายรวมของภาษาไปสู่องค์ประกอบย่อยของภาษา ดังนั้น การจัดขั้นตอนการสอนแบบมุ่งประสบการณ์นั้น จัดให้การอ่านเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทักษะภาษาไทยไปสู่การพัฒนาทักษะอื่น ๆ เช่น การฟัง การพูดและการเขียน ในลักษณะทักษะสัมพันธ์หรือในลักษณะบูรณาการตามหลักการสอนเพื่อการสื่อสาร นักเรียนจะใช้บริบททางภาษาจากการอ่านเป็นปัจจัยป้อนเข้าที่มีความหมาย และพัฒนาปัจจัยป้อนเข้านั้น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยการใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะสื่อสาร ซึ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ของนักเรียนเป็นหลัก เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ภาษาในทักษะสัมพันธ์ต่าง ๆ ได้อย่างเป็นธรรมชาติ และเกิดความคล่องตัวจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษา จนถึงขั้นนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.4 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (Integrated Learning)

การเรียนการสอนแบบบูรณาการ มีจุดเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยใช้ทักษะความคิดความสามารถหลาย ๆ ด้าน สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน ซึ่งมีจุดเด่นที่สำคัญ 2 ประการ คือ

แผนภูมิ
รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต
ของชนเผ่าตองเหลือง บ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
ภาษาไทย แบบมุ่งประสบการณ์ภาษา รูปแบบที่ 1

1. ครูอ่านเรื่องให้นักเรียนฟัง
2. นักเรียนเล่าเรื่องย้อนกลับ
3. ครูและนักเรียนเขียนเรื่องร่วมกัน
4. นักเรียนทำหนังสือเล่มใหญ่
5. นักเรียนทำกิจกรรมฝึกทักษะทางภาษา

2. การจัดหาทีมวิจัย

เมื่อลงพื้นที่เพื่อทบทวนความต้องการและหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อสร้างความร่วมมือได้แล้วก็นำข้อมูลมาร่างโครงการโดยเฉพาะการกำหนดกิจกรรมที่จะมาสนองวัตถุประสงค์และความคาดหวังของผู้วิจัยในช่วงนี้ ผู้วิจัยได้แนวคิดที่ว่า ถ้าพึ่งตนเองคงจะทำอะไรได้ไม่มาก เมื่อพิจารณาทบทวนถึงกระบวนการวิจัยแบบ PAR ก็คิดได้ว่า จะต้องหาทีมงานที่มีความสามารถให้สอดคล้องกับลักษณะของโครงการและกิจกรรม จึงกำหนดมี 8 ฝ่าย ดังนี้

2.1 ฝ่ายบริหารโครงการ มีนายยอดขวัญ บุญซ้อน เป็นหัวหน้าโครงการ

2.2 ฝ่ายการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย นายธานินทร์ อินทนานนท์ นางสาวสะอาดใจ โกศัยภัทร์ นางกัญญณัฐ วงศ์วิจิต นางพิกุล บุญรักษา นางจินดา เชียงเลน

2.3 ฝ่ายบันทึกภาพ บันทึกเสียง ประกอบด้วย นายบัญญัติ นันทพงษ์ นายวิทยา ชมภูวราชบุรี

2.4 ฝ่ายควบคุมกิจกรรมโครงการ ประกอบด้วย นายถวิล ไสภารัตน์ และนายยืน ปันจา

2.5 ฝ่ายวิทยาการการทำให้ข้าว ประกอบด้วย นายทอง หลวงไชย และนายตา ปิอกแก้ว

2.6 ฝ่ายเลขานุการ เจริญญิก และปฎิคม ประกอบด้วย นายวัลลภ เขียมละออง และนางกัญญณัฐ วงศ์วิจิต

2.7 ฝ่ายประสานงานชุมชน ประกอบด้วย นายวิวัฒน์ ทองภักดี และนายธีระวิทย์ ภิญโญ

2.8 ฝ่ายให้คำปรึกษา ประกอบด้วย นายสง่า พิษณุวสิน และนายเสรี เทียมแสน

ระหว่างการทำนงานครั้งนี้ มีกิจกรรมหนึ่งที่จะต้องจัดทำ แต่บุคคลในทีมงานไม่มีใครมีความถนัดเลย ได้แก่ กิจกรรมการวาดรูปประกอบการทำหนังสือเล่มเล็ก ทั้ง ๆ ที่ทางคณะเขียนเรื่องเสร็จแล้ว ดังนั้น จึงไปจ้างบุคคลภายนอกโครงการช่วยจัดทำให้ พบว่า มีอุปสรรคปัญหาเยอะกว่าจะแล้วเสร็จต้องใช้เวลาอนานพอสมควร ซึ่งถือว่าเป็นความผิดพลาดที่ไม่ได้แสวงหาทีมงานที่มีความสามารถทางด้านนี้ แต่ในที่สุดก็สามารถแก้ปัญหาได้

3. การจัดเวทีสนทนา

เมื่อได้ทีมงานแล้ว ผู้เป็นหัวหน้าโครงการต้องจัดให้มีการประชุมแบ่งหน้าที่ ชักชวนความเข้าใจในวัตถุประสงค์และภารกิจตามกิจกรรมที่กำหนดขึ้น โดยเฉพาะการจัดทำรายละเอียดในการปฏิบัติงานตามแผนงานของปฏิทินปฏิบัติงาน เพื่อนัดหมายการลงพื้นที่เป้าหมาย ตลอดจนการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

นอกจากจัดเวทีเสวนาให้กับทีมวิจัยแล้ว สิ่งที่จะขาดไม่ได้คือ จัดเวทีในพื้นที่โดยเชิญบุคคลกลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จากการดำเนินงานพบว่า มีการจัดเวทีเสวนาใน 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 จัดเวทีเสวนาสำหรับทีมวิจัย จำนวน 4 ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่ 1 สร้างความเข้าใจในโครงการและแบ่งงาน

ครั้งที่ 2 เตรียมงานจัดเวทีเสวนากลุ่มผู้ทำไร่ข้าวกับชนเผ่าตองเหลือง

ครั้งที่ 3 เตรียมงานจัดนิทรรศการโครงการ ฯ

ครั้งที่ 4 เสวนาสรุปผลการดำเนินงานโครงการ ฯ

ลักษณะที่ 2 จัดเวทีเสวนาล้างสำหรับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 2 ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่ 1 จัดเวทีเสวนาผู้วิจัยกับกลุ่มผู้ทำไร่ข้าวบ้านท่าวะ บ้านห้วยโป่ง และบ้านนาหลวง โดยมีชนเผ่าตองเหลืองร่วมเสวนาและแสดงความคิดเห็น

ครั้งที่ 2 จัดเวทีเสวนาในงานนิทรรศการโครงการ โดยมีชนเผ่าตองเหลือง กลุ่มผู้ทำไร่ข้าวบ้านท่าวะ บ้านห้วยโป่ง บ้านนาหลวง และชาวบ้านท่าวะ ร่วมเวทีเสวนา

ลักษณะที่ 3 จัดเวทีเสวนาอย่างไม่เป็นทางการ จำนวน 5 ครั้ง หมายถึง การพบปะพูดคุยกับทีมวิจัย กับกลุ่มเป้าหมาย ในขณะที่ไปนิเทศติดตามผลการดำเนินงานโครงการ ฯ

จากการจัดเวทีเสวนาในลักษณะต่าง ๆ แต่ละครั้ง ปรากฏว่า มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้ทราบผลดีและอุปสรรค ปัญหา เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการทำงาน และมีข้อมูลในการวางแผนการทำงานในครั้งต่อไป นอกจากนั้น พบว่า ทำให้บุคลากรผู้เกี่ยวข้อง กับโครงการมีความพึงพอใจและส่งผลให้การมีส่วนร่วมเป็นไปด้วยดี

4. การบันทึกและรวบรวมข้อมูล

การบันทึกและรวบรวมข้อมูล เป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญในการดำเนินงานโครงการ จัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เป็นภารกิจที่ทีมวิจัยจะต้องมีบุคลากรคอยช่วยเหลือด้านนี้เป็นอย่างดี เท่าที่ได้ดำเนินมาพบว่า มีประโยชน์ดังนี้

1. ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานในครั้งต่อไป
2. ใช้เป็นข้อมูลในการเขียนรายงานความก้าวหน้า
3. ใช้เป็นหลักฐานประกอบรายงานทางการเงินของโครงการ
4. ใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการสรุปผลการดำเนินงานโครงการและเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์

การดำเนินงานโครงการครั้งนี้ มีการบันทึกและรวบรวมข้อมูลประกอบ คือ

- 1) การจดบันทึก
- 2) การบันทึกรูปภาพ
- 3) การบันทึกวิดีโอ
- 4) การบันทึกเทป

การบันทึกเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ พบว่า การบันทึกด้วยวิดีโอต้องอาศัยหน่วยงานอื่นช่วยบันทึกให้ โดยเฉพาะขั้นตอนที่มีกิจกรรมที่สำคัญ ซึ่งสามารถทำได้ จำนวน 2 ครั้ง เพื่อจะนำไปตัดต่อผสมกับรูปภาพที่ถ่ายรูปไว้

สำหรับการบันทึกเสียงในการเสวนาแต่ละครั้ง ค่อนข้างมีปัญหา เพราะระบบของไฟฟ้าและเครื่องเทปจะมีปัญหาติดขัดทุกครั้ง แต่ทางคณะที่มีวิจัยเห็นว่า ไม่ค่อยมีความสำคัญมากนัก เพราะมีการจดบันทึกทุกครั้งเสมอ

5. การปฏิบัติงานตามแผนงาน

การปฏิบัติงานตามแผนงาน เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่ง ถือว่าเป็นหัวใจของโครงการ เพราะเป็นการหลอมรวมเอาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ไปสู่การปฏิบัติจริงในพื้นที่เป้าหมายของนักวิจัย และนักพัฒนา เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ผู้เป็นหัวหน้าโครงการต้องกำกับติดตามอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ทีมงานและบุคลากรผู้เกี่ยวข้อง มีการกระตือรือร้นต่อภารกิจที่รับผิดชอบ ทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งทีมผู้วิจัยและบุคคลกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีผลเป็นที่ประจักษ์ดังนี้

- 1) ได้มีการลงพื้นที่ศึกษาสภาพจริง มีการวิเคราะห์ปัญหา และศึกษาความต้องการร่วมกับชุมชนบ้านท่าวะ
- 2) ได้มีการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นประกอบการจัดทำโครงการการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ
- 3) ได้มีการจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อระดมความคิด หาแนวทางส่งเสริมการดำรงชีวิตของนักเรียนชนเผ่าตองเหลือง
- 4) ได้มีการทำแผนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและคณะที่มีวิจัย
- 5) เด็กและผู้ปกครองเผ่าตองเหลืองได้รับการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ตามแผนการเรียนรู้ที่กำหนด ทั้งหมด 10 ขั้นตอน คือ การเตรียมความเข้าใจของบุคลากรที่จะทำไร่ข้าว การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว การเตรียมพื้นที่ปลูกข้าว การปลูกข้าวไร่ การบำรุงรักษาข้าวไร่ การคัดเลือกรวงข้าว

ไว้ทำพันธุ์ การเก็บเกี่ยวข้าวไร่ การทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร การแปรรูปข้าวสารให้เป็นอาหารชนิดต่าง ๆ อย่างง่าย การประเมินผลการทำงาน การจัดนิทรรศการชื่นชมผลผลิต

- 6) มีการสังเกต บันทึกข้อมูล ประเมินผลกลุ่มเป้าหมาย
- 7) มีการให้ข้อมูลย้อนกลับบุคลากรกลุ่มเป้าหมาย เมื่อมีการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานแต่ละครั้ง
- 8) ได้มีการจัดเวทีเสวนากลุ่มเป้าหมาย ทั้งที่เป็นทางการและยังไม่เป็นทางการ
- 9) ได้มีการวางแผนร่วมกันเกี่ยวกับการจัดนิทรรศการ เพื่อเป็นการสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงต่อไป
- 10) ได้มีการจัดนิทรรศการผลงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนจากการทำไร่ข้าว และการแสดงศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่าตองเหลือง

ในวันจัดนิทรรศการ ได้จัดให้มีกิจกรรมที่สำคัญที่ถือว่าการประเมินผลงานในลักษณะแสดงถึงความสำเร็จของโครงการ ซึ่งมีกิจกรรมดังนี้

- 1) การประกวดพันธุ์ข้าวไร่ (ข้าวเปลือก) ร่วมกันทั้งสามหมู่บ้าน
- 2) เด็กเผ่าตองเหลืองนำผลผลิตจากการทำไร่ข้าว มาสาธิตในการทำข้าวหลาม และข้าวต้มมัด
- 3) เด็กเผ่าตองเหลืองสามารถสาธิตการทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร ด้วยการใช้ครกกระเดื่อง
- 4) เด็กเผ่าตองเหลืองมีความกล้าแสดงออกในการร้องเพลงภาษาของชนเผ่าตองเหลือง ประกอบท่าเต้นที่สะท้อนวิถีชีวิตของพวกเขา ที่ต้องคอยตบยุงเสมอเมื่ออยู่ในป่า โดยให้ชื่อศิลปะการเต้นชุดนี้ว่า "ระบำตองเหลืองตบยุง" (Mabri Mosquito Dance)
- 5) ผู้ปกครองของเด็กชนเผ่าตองเหลืองร่วมร้องเพลงภาษามabri ประกอบเสียงแคนที่พวกเขาเป่า โดยแสดงให้กับชาวบ้านและเด็กนักเรียนบ้านท่าวะชมด้วยความสนุกสนาน
- 6) มีการจัดเวทีเสวนา สรุปผลการปฏิบัติร่วมกันระหว่างชาวบ้านกลุ่มผู้ทำไร่ข้าว และผู้ปกครองเด็กชนเผ่าตองเหลือง
- 7) มีการส่งเสริมให้ผู้ปกครองและเด็กชนเผ่าตองเหลือง จัดพิธีกรรม "เลี้ยงผี" เพื่อขอขมาและขอโชคขอพรจากฟ้า ดิน จ้าวป่า จ้าวเขา คุ่มครองเผ่าพันธุ์ของตนเอง ในการทำพิธีทุกคนทั้งเด็กและผู้ใหญ่จะมายืนรวมกันที่บริเวณการทำพิธีกรรม

จากการปฏิบัติงานตามแผนงานในแต่ละครั้ง ของโครงการการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ครั้งนี้ สรุปได้ว่า มีความราบรื่นทุกฝ่ายให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเฉพาะฝ่ายวิทยากรทำไร่ข้าวที่เป็นชาวบ้าน รวมตลอดถึงเด็กและผู้ปกครองชนเผ่าตองเหลือง

6. การกำกับ ติดตามผลการดำเนินงาน

การกำกับติดตามผลการดำเนินงานโครงการการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ จากการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคในการกำกับ ติดตามการดำเนินงานโครงการ สรุปได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

- 1) หัวหน้าโครงการ เป็นผู้ออกกำกับติดตามหรือนำทีมวิจัย
- 2) มอบหมายให้ฝ่ายควบคุมกิจกรรมโครงการ ผู้ซึ่งอยู่ในพื้นที่เป้าหมายตลอด ได้แก่ นายถวิล ไสภารัตน์ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านท่าวะ และ นายยืน ปันจา ผู้ใหญ่บ้านท่าวะ
- 3) มอบหมายให้ทีมวิจัยไปเป็นบางครั้งตามสถานการณ์ โดยเฉพาะคณะศึกษานิเทศก์ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสอง

จากการกำกับติดตามผลการดำเนินงานในแต่ละครั้ง แต่ละขั้นตอน พบว่า เกิดประโยชน์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) ทำให้ได้ข้อมูลความก้าวหน้าที่จะนำมาบันทึกเก็บไว้เพื่อเขียนรายงาน
- 2) ทำให้ทราบอุปสรรคปัญหาการดำเนินงาน แล้วสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ทันเวลา
- 3) ทำให้บุคลากรผู้เกี่ยวข้องและกลุ่มเป้าหมายมีความกระตือรือร้นต่อภารกิจ

7. การสะท้อนความคิดสู่การเรียนรู้การสอน

การสะท้อนความคิดสู่การเรียนรู้การสอน สำหรับโครงการการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ครั้งนี้ ได้ยึดหลักการและแนวคิดตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะในเรื่องของการปฏิรูปการเรียนรู้ ที่ระบุไว้ในมาตรา 22 ความว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ”

การใช้เทคนิควิธีการสอนให้กับเด็กชนเผ่าตองเหลืองครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เสนอแนะให้ครูผู้สอนใช้ทฤษฎีการสอนที่เป็นหลักสำคัญ 3 ทฤษฎี คือ

- 1) ทฤษฎีการสอนเพื่อการสื่อสาร
- 2) ทฤษฎีการสอนแบบธรรมชาติ
- 3) ทฤษฎีการสอนอ่าน

ทฤษฎีการสอน ทั้ง 3 ทฤษฎี ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ถือว่าเป็นหัวใจของการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา หรือ เรียกว่า การสอนแบบ มปภ.

ดังนั้น การสะท้อนความคิดสู่การเรียนรู้การสอนครั้งนี้ ผลที่ได้ดำเนินการคือ การนำประสบการณ์ตรง และสภาพแวดล้อมของเด็กชนเผ่าตองเหลือง ที่มีส่วนร่วมดำเนินงานในโครงการมาถ่ายทอดเป็นบทเรียน ให้มีโอกาสดู ฟัง พูด อ่าน เขียน และคิด จากสิ่งที่เข้าได้ปฏิบัติจริงจากโครงการ ในลักษณะบูรณาการวิชา ซึ่งในครั้งนี้ ได้ใช้วิชาภาษาไทย เป็นวิชาแกน แล้วบูรณาการวิชาคณิตศาสตร์ ศิลปะ และอื่น ๆ ให้ตามความเหมาะสมของผู้เรียน

จากการสะท้อนความคิดสู่การเรียนรู้การสอนให้กับเด็กชนเผ่าตองเหลืองครั้งนี้ มีผลปรากฏที่สำคัญและพึงพอใจ

- 1) ครูผู้สอนเด็กชนเผ่าตองเหลืองได้นำหนังสือเล่มเล็ก 2 เรื่อง คือ "คนปากกับไร่ข้าว" และ "เรามีข้าวกินแล้ว"

- 2) เด็กชนเผ่าตองเหลืองได้ช่วยกันทำหนังสือเล่มใหญ่ โดยช่วยกันฝึกพูด อ่าน เขียน จากหนังสือเล่มเล็ก

- 3) เด็กชนเผ่าตองเหลืองได้วาดรูป ร้องเพลงและเต้นรำ ในสิ่งที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง

- 4) เด็กชนเผ่าตองเหลืองให้ความร่วมมือตอบสนองต่อกิจกรรมที่จัดให้เป็นอย่างดี และทุกคนเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุข

- 5) ครูสามารถนำสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ การทำไร่ข้าวมาเป็นสื่อในการสอน ทำให้นักเรียนสนใจและรู้จักการนำไปใช้ประโยชน์

8. การจัดนิทรรศการการสร้างภาคภูมิใจ

การจัดนิทรรศการการสร้างภาคภูมิใจ เป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าขั้นตอนอื่น ๆ เพราะจะเป็นตัวกระตุ้นให้มีการสร้างผลงานออกมาให้เป็นรูปธรรม สามารถนำเสนอต่อสาธารณชนได้ และจะเป็นตัวบ่งชี้บอกถึงสภาพความสำเร็จของงาน เพื่อเป็นการสร้างภาคภูมิใจให้กับทีมงานและกลุ่มบุคคลเป้าหมาย ซึ่งมีทั้งหมดประมาณ 150 คน

ในการดำเนินงานโครงการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ครั้งนี้ ได้มีกลุ่มบุคคลฝ่ายต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรม เช่น

1. กลุ่มผู้ปกครองเด็กชนเผ่าตองเหลือง
2. ชาวบ้านท่าวะ
3. ชาวบ้านห้วยโป่ง
4. ชาวบ้านนาหลวง
5. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลละเียบ
6. คณะครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าวะ
7. นายอำเภอสอง และคณะ
8. คณะทีมงานวิจัย

ประโยชน์ของการจัดนิทรรศการ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังเป็นประโยชน์ทางด้านการประชาสัมพันธ์โครงการ การสรุปผลประเมินผลการดำเนินงานได้ดี ซึ่งทำให้ทุกกลุ่มที่มาชมนิทรรศการต่างก็ตื่นตาตื่นใจในกิจกรรม และชื่นชมในผลงานที่ปรากฏแก่สายตาของทุก ๆ คน

9. การประสานงานกับบุคลากรและองค์กรชุมชน

ในการดำเนินงานโครงการใดก็ตาม การประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้การดำเนินงานโครงการของเรามีความคล่องตัวและราบรื่น สามารถดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ในเวลาที่กำหนด ตรงกันข้าม หากไม่มีการประสานงานที่ดีแล้ว อาจจะทำให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้ช้า หรืออาจทำให้โครงการนั้น ๆ ล้มเหลวได้เช่นกัน

สำหรับการดำเนินงานโครงการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประสานกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดแพร่
- 2) นายอำเภอสอง
- 3) หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอสอง
- 4) กำนันตำบลละเียบ (ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลละเียบ)
- 5) ผู้ใหญ่บ้านท่าวะ
- 6) ผู้ปกครองเด็กชนเผ่าตองเหลือง
- 7) คณะครูโรงเรียนบ้านท่าวะ

จากการพบปะและประสานงานโดยตรงกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบ ต่อโครงการ พบว่า ทุกคนเห็นใจ เข้าใจ และได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทำให้งานดำเนิน ไปด้วยความเรียบร้อย สามารถขยายผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลละเอียดรอบพิจารณา โครงการ ส่งเสริมประเพณีวันข้าวไร่ของบ้านท่าวะ ให้เป็นประเพณีของหมู่บ้านท่าวะ และชนเผ่าตองเหลืองให้ ยั่งยืนตลอดไป

10. การสรุปเพื่อสังเคราะห์ผลงาน

การรวบรวม สรุป และสังเคราะห์ผลงาน เป็นขั้นตอนของการสรุปผลการดำเนินงาน หากขาดขั้นตอนนี้จะทำให้การทำงานไม่ครบวงจร และจะไม่มีเอกสารที่เป็นรูปเล่มรายงานผลให้ ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ และเผยแพร่ผลงานให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่นและผู้สนใจได้ศึกษาเป็นแนวทาง ในการทำงานต่อไป

โครงการการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ได้มีการเก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูลมาตั้งแต่ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลครั้งแรกจนเสร็จสิ้นกรอบ ของกิจกรรมที่กำหนดไว้ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดมาพิจารณาเทียบกับวัตถุประสงค์และผลที่คาดว่าจะ ได้รับจากการดำเนินการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง (สังเคราะห์) เลือกข้อมูลที่สามารถตอบสนองสิ่งที่ ตั้งจุดหมายและคาดหวังไว้ แต่ก็มีบางครั้งในการจัดกิจกรรม ที่ค้นพบสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการ (องค์ความรู้ที่ได้โดยบังเอิญ) เช่นพบว่า เด็กชนเผ่าตองเหลืองสามารถพูดภาษาไทยตัวควบกล้ำได้ ชัดเจนกว่าเด็กนักเรียนบ้านท่าวะ สามารถตีกลองร้องเพลงได้ดี เป็นต้น

จากการดำเนินงานโครงการครั้งนี้ จึงสรุปได้ว่า การสรุปเพื่อสังเคราะห์ผลงานเป็นการ กรองสาระสำคัญจากผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งเป็นทักษะของผู้ทำการวิจัยเชิงพัฒนาที่คณะผู้วิจัยได้ ค้นพบในครั้งนี้

11. สรุปเป็นเป้าหมายรายงานสภาพความสำเร็จผลการดำเนินงานโครงการ การจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่

1) ตัวชี้วัดเชิงวิจัย

- เด็กชนเผ่าตองเหลืองได้เรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้กิจกรรมการทำไร่ข้าวเป็นสื่อ เชื่อมโยงกับการจัดการเรียนการสอนที่มีความหมายต่อการดำรงชีวิตจริงของชนเผ่าตองเหลืองในปัจจุบัน และอนาคต

- ได้รูปแบบการจัดกิจกรรม โดยให้บุคลากรผู้มีภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาให้ความรู้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

- ได้รูปแบบการถ่ายทอดกิจกรรมในภาคปฏิบัติจริง ไปจัดทำหนังสือเล่มเล็ก จำนวน 2 เล่ม ใช้ประกอบในการสอนแบบ มปภ. (มุ่งประสบการณ์) ให้กับเด็กชนเผ่าตองเหลือง

- เด็กและผู้ปกครองชนเผ่าตองเหลือง ได้รับประสบการณ์ตรง และเกิดการเรียนรู้เรื่องการทำไร่ข้าว

- ครูผู้สอนและเด็กชนเผ่าตองเหลืองคิดค้นคิดปะการแต่นำ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเอง โดยให้ชื่อว่า "ระบำนตองเหลืองตบยุง"

2. ตัวชี้วัดเชิงพัฒนา

- คณะที่มวิจัยมีประสบการณ์ มีความรู้ ความเข้าใจ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

- เกิดความร่วมมือระหว่างที่มวิจัย ชาวบ้าน และกลุ่มชนผู้ด้อยโอกาส

- เกิดการช่วยเหลือเอื้ออาทรระหว่างชาวบ้านท่าวะ กับ ชนเผ่าตองเหลือง ให้รู้จักการพึ่งตนเอง

- ชนเผ่าตองเหลืองรู้จักการรวมกลุ่มทำไร่ข้าวในปีต่อไป

- ชาวบ้านท่าวะเห็นช่องทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของหมู่บ้านโดยมีมติทางวัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่าตองเหลือง ของหมู่บ้าน เชื่อมโยงกับกิจกรรม ผลผลิตจากการทำไร่ข้าว เป็นศักยภาพส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเสนอเป็นโครงการให้องค์การบริหารส่วนตำบลละเอียบ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นไป

3. ตัวชี้วัดเชิงผลกระทบ

- กลุ่มผู้ทำไร่ข้าวมีความภาคภูมิใจที่มีผู้ให้ความสนใจต่อพันธุ์ข้าวที่กำลังจะสูญพันธุ์

- ทำให้กลุ่มผู้ทำไร่ข้าวหมู่บ้านใกล้เคียง ได้พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการปลูกข้าวไร่ ชนิดพันธุ์ต่าง ๆ

- ทำให้บุคคลภายนอกอยากรู้จักและรับประทานข้าวไร่

- ในอนาคตหมู่บ้านท่าวะ จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวของตำบล อำเภอ และจังหวัด ได้เป็นอย่างดี

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานวิจัย

การดำเนินงานโครงการการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต ของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ครั้งนี้ อาศัยประสบการณ์และการวางแผน โดยกำหนดให้มีกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่หลายฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินการหรือกระบวนการวิจัย แบบ PAR ดังมีข้อมูลและสถานการณ์ที่สำคัญเกิดขึ้น ดังนี้

1. ข้อมูลจากการดำเนินการจัดทำศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต
2. การจัดเวทีประชาคมผู้ทำไร่ข้าว
3. การทำไร่ข้าวของเด็กและผู้ปกครองเผ่าตองเหลือง
4. การสรุปผลการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดนิทรรศการ
5. การใช้มิติทางวัฒนธรรมนำเศรษฐกิจชุมชน
6. การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กชนเผ่าตองเหลือง
7. ผลพวงของการได้เรียนรู้ไปสู่การดำรงชีวิต

1. ข้อมูลจากการดำเนินการจัดทำศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต

ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับคนไทยและผู้ด้อยโอกาสอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพนั้น ปรากฏว่า ในพื้นที่ของอำเภอสอง จังหวัดแพร่ รับผิดชอบ ได้มีชนเผ่าตองเหลืองกลุ่มหนึ่งมี 10 ครอบครัว จำนวนประชากรทั้งหมด 40 คน จากการลงพื้นที่สำรวจศึกษาข้อมูล ปรากฏว่า มีเด็กวัยเรียนจำนวน 18 คน ไม่ได้รับการบริการทางการศึกษาจากรัฐ ดังนั้น จึงรายงานให้สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสอง และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแพร่ รับทราบ แล้วมาดำเนินการจัดสร้างศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กวัยเรียนชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะขึ้น ในปี พ.ศ. 2542 ณ โรงเรียนบ้านท่าวะ จากการดำเนินงานผ่านไป 1 ปี พบว่า

1.1 หากไม่ฝึกวิชาชีพความจำเป็นพื้นฐานชีวิตให้กับเด็กชนเผ่าตองเหลืองและผู้ปกครอง คาดว่า จะเป็นปัญหาสำหรับโรงเรียนและชุมชนบ้านท่าวะ ที่จะต้องดูแลช่วยเหลือชนเผ่านี้ตลอดไป ถึงแม้ทางโรงเรียนไม่จัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตขึ้นมา ทุกวันนี้ชาวบ้านของชุมชนบ้านท่าวะ ก็ต้องช่วยเหลือจนเจือชนเผ่าตองเหลืองมาเป็นเวลานานนับสิบ ๆ ปีมาแล้ว

1.2 พบข้อสังเกตว่า ชนเผ่าตองเหลืองกลุ่มนี้ไม่รู้จักรักการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เป็นของตนเอง มาโดยตลอด

1.3 พบว่า เด็กนักเรียนชนเผ่าต้องเหลืองที่มาอยู่กินหลับนอนในช่วงโรงเรียนเปิดภาคเรียน มีโอกาสได้มาฝึกการพัฒนาคุณภาพชีวิตพื้นฐานอย่างง่าย ๆ เช่น การเล่นคันทันเคยกับเด็กนักเรียนบ้านท่าวะ การรู้จักอาบน้ำ การรู้จักซักเสื้อผ้า การรู้จักใช้ห้องน้ำ ห้องส้วม การฝึกพูดภาษาพื้นเมืองแบบชาวบ้านท่าวะ เป็นต้น แต่เมื่อทดลองให้เด็กชนเผ่าต้องเหลืองฝึกอ่านเขียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของกรมวิชาการจัดทำ พบว่า เด็กชนเผ่าต้องเหลืองไม่สามารถตอบสนองต่อบทเรียนได้อย่างเช่นเดียวกับเด็กนักเรียนบ้านท่าวะ

1.4 ผู้วิจัยได้นำสภาพปัญหาดังกล่าว ปรึกษาคณะศึกษานิเทศก์ คณะครูโรงเรียนบ้านท่าวะ เพื่อหาแนวทาง และรูปแบบการพัฒนาในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ที่พวกเขาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตโดยพึ่งตนเองได้

1.5 ผู้วิจัยจึงหาโอกาสจัดตั้งวงเสวนาอย่างไม่เป็นทางการ โดยมีผู้นำของหมู่บ้านท่าวะ และผู้ปกครองเด็กชนเผ่าต้องเหลืองร่วมเสวนา จากการเสวนาพบสาระสำคัญที่เป็นความเห็นของผู้ปกครองชนเผ่าต้องเหลืองคือ เขากล่าวว่า

1.5.1 "เดี๋ยวนี้ป่าดอยที่หมู่เฮาคนป่าอยู่มาตะกอนอยู่ไม่ค่อยสุข เพราะอาหารในป่าบ่อไม่ค่อยมีเหมือนตะกอน หากินไม่ค่อยได้กิน คนบ้านลุ่มกับคนป่าไปหากินตังกันหมด"

1.5.2 "ตื้ออยู่ เสื่อผ้า ยา เฮาบ่อเป็นหวง ตื้ออยู่เฮาหลับนอนในป่าในดอยได้สบายมาก เสื่อผ้ามีคนเอามาหื้อป่าเลื้อป่าเต๋อ ยาเฮาก็มีตันไม้ใบหญ้าเป็นยาได้ แต่ถ้าเฮาบ่อมีข้าวกินเฮาตึกใจเดี๋ยวนี้ลูกน้อยหมู่เฮามันติดข้าว อยู่ในป่าเม็นบ่อค่อยได้"

1.5.3 "หมู่เฮาอยากปลูกหลานเฮาปลูกข้าวให้เหมือนปิ่น้องบ้านท่าวะ แต่ว่าหมู่เฮาบ่อมีตื้อยะ และก็บ่อมีข้าวเจือ"

1.6 จากสภาพปัจจุบันปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้สอบถาม สืบหา ชาวบ้านท่าวะ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการทำไร่ข้าวที่ได้ผลผลิตมากมายโดยตลอด จนเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านท่าวะ ปรากฏว่า ชาวบ้านยอมรับ นายทรง หลวงไชย และ นายตา ปือกแก้ว

1.7 ผู้วิจัยได้ไปศึกษาและสอบถามขั้นตอนการทำไร่ข้าวจาก นายทรง หลวงไชย และ นายตา ปือกแก้ว เกี่ยวกับประสบการณ์และขั้นตอนการทำไร่ข้าว ตลอดจนเทคนิคและภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่สามารถผลิตข้าวไร่ได้มาก จากนั้นได้นำความรู้ ข้อคิดเห็น มาจัดทำแผนกิจกรรมการเรียนรู้ในภาคปฏิบัติในการทำไร่ข้าว ซึ่งสรุปแล้ว กำหนดให้มีขั้นตอนที่สำคัญ 10 ขั้นตอน ดังนี้

1.7.1 การเตรียมบุคลากร

1.7.2 การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว

1.7.3 การเตรียมพื้นที่ปลูก

1.7.4 การปลูกข้าวไร่

- 1.7.5 การบำรุงรักษา
- 1.7.6 การคัดเลือกวงข้าวไว้ทำพันธุ์
- 1.7.7 การเก็บเกี่ยวข้าวไร่
- 1.7.8 การทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร
- 1.7.9 การแปรรูปข้าวสารให้เป็นอาหารชนิดต่าง ๆ
- 1.7.10 การจัดนิทรรศการขึ้นชมผลงาน

2. การจัดเวทีประชาคมผู้ทำไร่ข้าว

เมื่อได้ข้อมูลและแผนการทำไร่ข้าวแล้ว ก็วางแผนเตรียมการจัดเวทีประชาคมผู้ทำไร่ข้าว โดยมีการแบ่งงาน มอบหมายงานให้สมาชิกคณะวิจัยทำหน้าที่รับผิดชอบงานเตรียมการ เช่น เตรียมสถานที่ เตรียมบุคลากร เตรียมอาหาร น้ำดื่ม เป็นต้น

การจัดเวทีประชาคมผู้ทำไร่ข้าวได้มีผู้เข้าร่วมประชุมครั้งนี้ ทั้งหมด 45 คน จำแนกดังนี้

1. บ้านท่าวะ 12 คน
2. บ้านนาหลวง 5 คน
3. บ้านห้วยโป่ง 10 คน
4. ชนเผ่าตองเหลือง 8 คน
5. ทีมวิจัย 10 คน

ในการจัดเวทีสนทนาคครั้งนี้มี นายยอดขวัญ บุญซ้อน หัวหน้าโครงการวิจัย เป็นผู้นำในการสนทนา โดยให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์และขั้นตอนการทำไร่ข้าว เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ไปให้ชนเผ่าตองเหลืองที่มาร่วมฟังและแสดงความคิดเห็นในครั้งนี้ด้วย

นายยอดขวัญ บุญซ้อน หัวหน้าโครงการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย ซึ่งผู้ดำเนินรายการได้พูดคุยทักทายสมาชิกผู้มาร่วมฟังและอภิปราย ให้บรรยากาศเป็นกันเอง แล้วเรียนรู้แจ้งถึงจุดประสงค์ถึงเรื่องที่จะสนทนากันในครั้งนี้ให้ในที่ประชุมได้รับทราบแล้วได้สนทนา ซึ่งสรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

การเตรียมพันธุ์ข้าว ชาวบ้านเรียกว่า “ข้าวเจือ” มีข้าวไร่ที่เป็นพันธุ์ข้าวเหนียวที่ชาวบ้านรู้จัก ได้แก่ ข้าวชีวแม่จัน ข้าวฮ้าง ข้าวแก้ว ข้าวก่ำ ข้าวหาวแดง ข้าวชีววง แต่พันธุ์ที่นิยมปลูกกันมากในพื้นที่บ้านท่าวะ บ้านนาหลวง และบ้านห้วยโป่ง คือ ข้าวพันธุ์ชีวแม่จัน

การเตรียมพื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่ปลูกข้าวไร่บริเวณบ้านท่าวะ หาง่าย อากาศและพื้นดินเหมาะแก่การปลูกข้าวไร่ แต่มีข้อจำกัดว่าจะต้องหมั่นดายหญ้าและตัดยอดอ่อนของตอไม้ที่ผลิออกมาใหม่อยู่เสมอ ซึ่งภาษาชาวบ้านเรียกว่า “เอาหุ่น”

ผู้นำสนทนาได้ตั้งกระทู้ถามผู้ร่วมสนทนาว่า “มีคำกล่าวว่า การทำข้าวไร่เป็นการตัดไม้ทำลายป่า ไม่ควรส่งเสริมนั้น ในเรื่องนี้กลุ่มผู้ทำไร่ข้าวมีความคิดเห็นอย่างไรต่อคำพูดนี้

สมาชิกผู้ร่วมสนทนาได้แสดงความเห็นว่า การทำไร่ข้าวไม่ได้ทำลายป่า ส่วนมากพวกเขาจะทำที่เดิมวนเวียนไปมา เพราะการทำไร่ข้าวเราจะต้องเก็บไว้กินไม่ได้ทำขาย อย่างเช่นกับข้าวโพด เพราะการทำข้าวโพดมีแต่จะขยายพื้นที่รุกป่าออกไปทุกปีไม่มีความพอเพียง แต่การทำไร่ข้าวมีความพอเพียง

ผู้นำสนทนาได้ตั้งกระทู้ถามต่อว่า บริเวณพื้นที่บ้านท่าวะ บ้านนาหลวง บ้านห้วยโป่ง พอดีมีพื้นที่แบ่งให้พี่น้องชาวเผ่าตองเหลืองบ้างไหม

ผู้ร่วมสนทนาตอบว่า มีพอที่จะแบ่งให้ทำ ที่สำคัญขอให้ชาวเผ่าตองเหลืองทำจริง ๆ พร้อมทั้งจะหาที่ให้ทำ

ผู้นำสนทนาถามว่า เมล็ดพันธุ์มีแล้วและพื้นที่ปลูกก็มีแล้ว การปลูกใช้อะไรทำหลุม

ผู้ร่วมสนทนาตอบว่า การทำหลุมปลูกต้องใช้ลั้งหรือดั่ง มีด้ามยาวประมาณ 1 วา สำหรับใช้กระทุ้งดินให้เป็นหลุม แล้วหยอดเมล็ดข้าวเปลือกลงในหลุม ๆ ละประมาณ 4 – 6 เม็ด ทั้งนี้ต้องเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวที่สมบูรณ์ เมื่อหยอดเสร็จก็กลบปากหลุมด้วยสันกระบะบดใส่พันธุ์ข้าวเปลือก รดฝนตกลงมาให้เมล็ดข้าวงอกออกมาเป็นต้นอ่อน ซึ่งช่วงระยะนี้ต้องดูแลเรื่องแมลง และวัชพืชไปจนถึงข้าวตั้งท้องพร้อมที่จะออกรวง

ผู้นำสนทนาถามว่า ถ้าถึงเวลาเก็บเกี่ยวข้าวไร่แล้วจะทำอย่างไร ให้ได้ข้าวเต็มเม็ดเต็มหน่วย หรือให้ข้าวเสียหายน้อยที่สุด

สมาชิกผู้ร่วมสนทนาตอบว่า ต้องมีตอกมัดโดยให้มัดตามหลังเกี่ยวข้าวไป ถ้าผู้ชำนาญอาจจะใช้ฟางข้าวมัดรวงข้าวไปพร้อมกันได้

มีสมาชิกคณะผู้วิจัยได้เสนอว่า ตอนนี้อควรให้ นายทอน เผ่าตองเหลืองได้แปลเป็นภาษาเผ่าตองเหลืองให้สมาชิกเผ่าตองเหลืองได้ฟังว่า เราได้พูดคุยกันถึงไหนแล้ว

นายทอน ชนเผ่าตองเหลืองผู้ซึ่งฟังภาษาไทยพื้นเมืองและพูดภาษาพื้นเมืองได้ ได้พูดอธิบายเป็นภาษามาวรีให้ชนเผ่าตองเหลืองได้ฟัง ซึ่งสังเกตว่า ทุกคนเข้าใจและมีความพอใจมาก

ผู้นำสนทนาถามสมาชิกผู้ร่วมสนทนาว่า เมื่อเกี่ยวข้าว มัดข้าวแล้ว จะต้องทำอย่างไรต่อ ใครจะช่วยอธิบายบ้าง

มีสมาชิกผู้ร่วมสนทนายกมือแล้วอธิบายว่า เมื่อเราเกี่ยวข้าว มัดข้าว เสร็จแล้ว ก็ขนข้าว เก็บข้าวมารวมกันเป็นกอง เพื่อเตรียมตีข้าว (นวดข้าว)

ผู้นำสนทนาถามต่อว่า การตีข้าวหรือนวดข้าวมีกี่วิธี ที่ชาวบ้านนิยมทำกัน

ผู้ร่วมสนทนาท่านหนึ่งตอบว่า มีหลายวิธี เช่น เเอรวงข้าวมารวมเป็นกองแล้วใช้ไม้ทุบ หรือ เอาข้าวมารวมเป็นกองพอเหมาะแล้วใช้เท้าเหยียบไปมา แต่ที่นิยมทำกันคือ ใช้ฝ่าปูแล้วมีไม้กระดาน วางบนผ้า แล้วใช้ไม้ตะเกียบคืบมัดข้าวแล้วตีกระทบกับไม้กระดานที่วางไว้ ก็จะได้เมล็ดข้าวเปลือก

ผู้นำการสนทนาได้บอกให้ นายทอน ชนเผ่าตองเหลืองได้อธิบายโดยพูดเป็นภาษามาบรีให้ สมาชิกชนเผ่าตองเหลืองได้ฟัง

หลังจาก นายทอน ได้พูดจบ ผู้นำสนทนาได้ถามต่อว่า หลังจากตีข้าว นวดข้าว เสร็จแล้ว จะต้องทำอย่างไรต่อ

สมาชิกผู้ร่วมสนทนาอธิบายว่า สิ่งที่จะต้องทำคือใช้กาปิดข้าว ปิดไล่ข้าวสับออกให้เหลือแต่ ข้าวเปลือกเมล็ดที่สมบูรณ์

ผู้นำสนทนาได้ถามนายจันทร์ หัวหน้าเผ่าตองเหลืองกลุ่มบ้านทาวะว่า ขั้นตอนการทำข้าวไร่ ตามที่ได้คุยได้เล่ามานี้ เข้าใจและสามารถจะทำเองได้หรือไม่ ซึ่งนายจันทร์ ตอบว่า ทำได้สบายมาก

ผู้นำสนทนาได้ถาม นายกุ ซึ่งเป็นผู้อาวุโสคนหนึ่งของเผ่าว่า ถ้า สกว. ชื้อพันธุ์ข้าวแจกให้ เพื่อเก็บไปทำพันธุ์ปีหน้า พวกเราเผ่าตองเหลืองจะเก็บอย่างไร เพราะทุกวันนี้ต้องเร่ร่อนอยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง กรุณาช่วยแสดงความคิดเห็นด้วย

นายกุ ฟังเข้าใจได้ตอบเป็นภาษามาบรี แต่นายทอนได้ช่วยแปลให้ว่า พวกเขาจะเอาพันธุ์ข้าว ผักชาวบ้านทาวะไว้

ผู้นำสนทนาได้สรุปว่า แสดงว่าปีหน้าทุกคนอยากทำไร่ข้าวไร่หรือไม่ ทุกคนตอบว่า ไร่

ผู้นำสนทนาได้เสนอความคิดว่า ปีนี้เราจะทำางข้าวเปลือก ไว้ให้กับลูกหลานของชาวเผ่าตองเหลืองเก็บไว้กินได้นาน ๆ นายแก้ว เห็นด้วยหรือไม่

นายแก้ว ตอบว่า เห็นด้วย

ผู้นำสนทนาตั้งประเด็นว่า ถ้าเราต้องการจะทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารนั้น มีวิธีใดที่เหมาะสมกับสภาพของเรา

กลุ่มผู้ทำไร่ชาวบ้านทาวะที่ร่วมสนทนาตอบว่า มีวิธีง่าย ๆ หลายวิธี เช่น นวดหรือบดด้วย ขวดหรือกระบอกไม้ อีกวิธีหนึ่งคือ ใช้ครกข้อมมือ และอีกวิธีหนึ่งคือ ต่ำข้าวด้วยครกกระเดื่อง

ผู้นำสนทนาถามต่อว่า การทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารวิธีการใดที่ดีและเหมาะสมกับสภาพของเผ่าตองเหลืองบ้านเรา ปรากฏว่า สมาชิกผู้ร่วมสนทนาส่วนใหญ่เห็นด้วยและชอบครกกระเดื่อง หรือชาวบ้านเรียกว่า “มอง”

ผู้นำสนทนาได้แจ้งว่า อีกหน่อยเราจะเอาข้าวสารที่ได้จากข้าวใหม่มาทำเป็นอาหารอย่างง่าย เช่น ทำข้าวหลาม ทำข้าวต้มมัด หวังว่าเด็กเผ่าตองเหลืองของเราจะได้ฝึกทำกินกันเองได้

ผู้นำสนทนาแจ้งว่า ขณะนี้ใกล้จะเที่ยงแล้ว อื่น ๆ มีท่านใดจะแสดงความคิดเห็นอะไรบ้าง

ปรากฏว่ามีสมาชิกกลุ่มผู้ทำไร่ข้าวจากบ้านนาหลวงยกมือและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า แท้จริงแล้วการปลูกข้าวไร่มิได้หมายความว่า เราจะปลูกข้าวไร่เพียงอย่างเดียว แต่ขณะเดียวกันเราจะปลูกพืชแซมอย่างอื่นลงไปด้วย เพื่อให้มีอาหารเกี่ยวกับพืชผักชนิดอื่น ๆ ในพื้นที่ไร่ข้าว พืชเหล่านั้น ได้แก่ พักเขี้ยว แตงไทย แตงโม พักทอง ถั่วดำ ฯลฯ เป็นต้น ก่อนที่ข้าวไร่จะถูกเก็บเกี่ยวเราก็จะได้พืชผักที่สามารถเป็นพืชแซมไว้กินเป็นอาหารไปพร้อมกันด้วย

ผู้นำสนทนาขอบคุณสมาชิกที่มาจากบ้านนาหลวงที่ได้ให้ประสบการณ์กับพวกเราในวันนี้ โดยเฉพาะพี่น้องชาวเผ่าตองเหลืองจะได้นำไปเป็นแนวปฏิบัติในอนาคตต่อไป และขอบคุณทุกคนที่ร่วมสนทนาในครั้งนี้

เลิกประชุมเวลา 12.10 น.

3. การทำไร่ข้าวของเด็กและผู้ปกครองเผ่าตองเหลือง

ชาวบ้านท่าวะได้แบ่งพื้นที่ที่เคยทำไร่มาก่อน ให้กับเด็กเผ่าตองเหลือง จำนวนพื้นที่ 1 ไร่ 2 งาน อยู่ห่างจากโรงเรียนประมาณ 200 เมตร ซึ่งการดำเนินงานในภาคปฏิบัติมีขั้นตอนดังนี้

3.1 การเตรียมบุคลากร เป็นขั้นตอนของการนัดหมายผู้ปกครอง เด็กเผ่าตองเหลือง และวิทยากรชาวบ้านที่จะดำเนินงานปลูกข้าวไร่ ตลอดถึงการวางแผนและแบ่งหน้าที่ในการทำงาน

3.2 การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวและเตรียมพื้นที่ เป็นขั้นตอนที่นำข้าวเปลือกที่จะนำมาทำพันธุ์คัดเลือกเมล็ดที่สมบูรณ์ (นำมาผัดในกระด้ง) ซึ่งในครั้งนี้ได้พันธุ์ข้าวขาวแม่จัน

ในช่วงคัดเลือกเตรียมเมล็ดพันธุ์ เด็กและผู้ปกครองเผ่าตองเหลืองก็จะไปแผ้วถางไร่ และเผาเศษวัชพืชเตรียมพื้นที่ปลูกเพื่อร่อนตกลี้น้ำดินอ่อน

3.3 การปลูกข้าวไร่ เมื่อฝนตกลงมาผ่านไป 1 วัน เด็กนักเรียนและผู้ปกครองเผ่าตองเหลือง วิทยากรชาวบ้าน พร้อมกับครูผู้สอนก็เตรียมอุปกรณ์การปลูก เช่น พันธุ์ข้าวเปลือก กระบุง หุ้งข้าว กระบอกลใส่ข้าวเปลือก ไปยังบริเวณพื้นที่ปลูกข้าวเพื่อหยอดเมล็ดข้าวเปลือกลงหลุม แล้วกลบปากหลุมด้วยสันกระบอกลไม่ใส่ข้าวเปลือก ทำจนเสร็จในพื้นที่ 1 ไร่ 2 งานแล้ว ทั้งไว้จนกว่าจะมีฝนตกลงมาให้พื้นดินชุ่มฉ่ำ แล้วเมล็ดข้าวแตกต้นอ่อนแทงดินปากหลุมออกมาให้เห็นเต็มพื้นที่ไร่ข้าว

3.4 การดูแลบำรุงรักษา เป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญ หลังจากที่ดินอ่อนของเมล็ดข้าวงอกโผล่ออกมาจากหลุมแล้วก็จะเจริญเติบโต ยิ่งถ้าได้รับน้ำฝนแล้วก็จะโตวัยในช่วงนี้ และขณะเดียวกันในพื้นที่ไร้ก็นจะมีวัชพืชเจริญเติบโตแข่งกับต้นข้าวไร่ด้วย ดังนั้นเด็กนักเรียนและผู้ปกครองเผ่าตองเหลืองจึงต้องช่วยกันดายหญ้า 3 ครั้ง และคอยตัดต้นอ่อนของพืชที่โผล่ออกจากตอไม้ที่ยังไม่ตาย ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “หุ่น”

เมื่อต้นข้าวเจริญเติบโตผ่านไปประมาณ 3 เดือน ก็จะเริ่มตั้งท้องและออกรวงไปจนถึงระยะเมล็ดข้าวมีน้ำนมและเนื้อข้าว ซึ่งช่วงนี้ปรากฏว่ามีฝูงนกมารุมจิกกินข้าวค่อนข้างมาก เพราะบริเวณไร่ข้าวของเด็กเผ่าตองเหลืองอยู่ห่างไกลจากไร่ข้าวของชาวบ้านคนอื่น ๆ จึงถูกนกมารุมกินข้าวค่อนข้างมาก

ครูผู้สอนและเด็กเผ่าตองเหลืองจึงไปปรึกษาวิทยากรชาวบ้าน ซึ่งได้รับคำแนะนำให้ทำกระลอไล่ (ก่องเลาะ) แต่ก็ได้ผลพอสมควร นอกจากนั้นศึกษานิเทศก์ได้แนะนำให้เอาสายแถบเสียงเก่า (สายตลับเทป) ไปขึงโยงไปมาเหนือบริเวณไร่ข้าว เมื่อมีลมพัดผ่านจะทำให้มีเสียงสั่นสะเทือน ฝูงนกจะสะดุ้งเสียงทำให้กลัว ๆ กลัว ๆ ก็สามารถลดปัญหาความสูญเสียได้ไปอีกประการหนึ่ง

นอกจากปัญหาฝูงนกมากินข้าวแล้ว ในช่วงระยะรวงข้าวสุกแก่ครูผู้สอนเห็นว่าเด็กเผ่าตองเหลืองมีเวลาว่าง จึงบอกให้ไปดูแลไร่ข้าวและให้คอยไล่ฝูงนกด้วย พอตกเย็นครูผู้สอนไปตรวจดูปรากฏว่า เด็กเผ่าตองเหลืองเดินไล่จนลัดไปลัดมาในไร่ข้าว ทำให้เมล็ดข้าวร่วงหล่นและรวงหักเสียหาย

ครูผู้สอนจึงนำเรื่องไปเล่าให้วิทยากรชาวบ้านที่เป็นที่ปรึกษาการทำไร่ข้าวฟัง วิทยากรหัวเราะแล้วบอกว่า ปกติในช่วงข้าวแก่เราจะไม่เดินลัดบริเวณไร่ข้าวถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ ครั้งนี้ถือว่าเป็นบทเรียนที่เด็กเขาจะจำไปอีกนาน

3.5 การคัดเลือกรวงข้าวไว้ทำพันธุ์ เมื่อข้าวไร่แก่และสุกเต็มที่แล้ว ครูผู้สอนก็ได้ไปหาวิทยากรชาวบ้านให้ช่วยไปแนะนำคัดเลือกรวงข้าวในไร่ โดยใช้กระบุงคล้องคอเดินเลือกรวงข้าวที่แก่และมีรวงที่สมบูรณ์ เก็บได้แล้วก็นำมารูดเอาเฉพาะเมล็ดข้าว แล้วนำไปตากให้แห้งสนิทแล้วนำมาบรรจุถุงกระสอบฟางเก็บไว้ทำพันธุ์ในปีต่อไป ปรากฏว่า เด็กนักเรียนสามารถปฏิบัติได้ตามขั้นตอนที่วิทยากรชาวบ้านได้สาธิตและแนะนำให้ การปฏิบัติงานครั้งนี้ ผู้ปกครองเด็กเผ่าตองเหลืองไม่ได้เข้าร่วม เนื่องจากไปหากินในป่าลึกไม่สามารถที่จะติดต่อได้

3.6 การเก็บเกี่ยวข้าวไร่ การเก็บเกี่ยวข้าวไร่เป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะจะต้องใช้เคียว (เกี่ยว) เกี่ยวข้าว หากทำไม่ถูกหลักถูกวิธีเคียวจะเกี่ยวมือได้ง่าย จึงต้องระมัดระวังเป็นกรณีพิเศษ

ครูผู้สอนไปนัดหมายวิทยากรชาวบ้าน และผู้ปกครองเด็กเผ่าตองเหลือง มาช่วยกัน เกี่ยวข้าว เมื่อถึงวันนัดหมายวิทยากรชาวบ้านได้สาธิตวิธีการใช้เคียวและเกี่ยวข้าวให้เด็กและผู้ปกครอง เผ่าตองเหลืองได้ดูและสังเกต ซึ่งปรากฏว่า ผู้ปกครองเผ่าตองเหลืองทำได้ดีและเกิดทักษะได้ในเวลาอันรวดเร็ว ส่วนเด็กเผ่าตองเหลืองยังทำได้โดยไม่ค่อยมั่นใจมากนัก

แต่ผู้ปกครองเด็กเผ่าตองเหลืองก็พยายามที่จะสอนให้กับเด็ก ๆ เวลาผ่านไปประมาณ 3 ชั่วโมง ปรากฏว่าเด็กเผ่าตองเหลืองที่โต 3-4 คนสามารถทำได้ดีเป็นที่น่าพอใจ และการเกี่ยวข้าว สามารถทำได้เสร็จก่อนเวลาบ่าย 3 โมง เวลาที่เหลือวิทยากรชาวบ้านจึงแนะนำให้ผู้ปกครองเด็กเผ่าตองเหลือง ไปช่วยกันเตรียมหลุมและอุปกรณ์การทำางข้าวสำหรับเก็บข้าวเปลือก

พอเกี่ยวข้าวตากแดดไว้ได้ 3 วัน วิทยากรชาวบ้าน เด็กและผู้ปกครองเผ่าตองเหลือง ก็ไปช่วยกันมัดข้าว ซึ่งก่อนที่จะมัดข้าววิทยากรชาวบ้านได้แนะนำให้ผู้ปกครองของเด็กเผ่าตองเหลือง ไปตัดไม้ไผ่มาจักตอกมัดข้าว โดยวิทยากรชาวบ้านสาธิตการจักตอกให้กับผู้ปกครองเผ่าตองเหลือง ซึ่งผู้ปกครองเผ่าตองเหลืองสามารถทำได้ดีและรวดเร็ว เมื่อจักตอกได้มากพอสมควรแล้ว ก็แจกให้แต่ละคนนำไปมัดข้าว โดยวิทยากรชาวบ้านสาธิตให้ดู ปรากฏว่า ทั้งเด็กและผู้ปกครองเผ่าตองเหลือง ต่างก็ช่วยกันมัดข้าวจนเสร็จ แล้วก็ช่วยกันขนมากองรวมกันวางบนผ้าฟางที่เตรียมไว้สำหรับนวดข้าว เมื่อขนข้าวมากองรวมกันหมดแล้วก็ทำการนวดข้าว โดยใช้ไม้กระดานวางบนผ้าฟางแล้วใช้ไม้ตะเกียบหนีบมัดข้าวตีกระแทกลงบนไม้กระดานให้เมล็ดข้าวหลุดออกจากรวง

เมื่อนวดเสร็จแล้ว ก็ใช้กาปิดข้าวพัดไปมาเพื่อไล่ข้าวลีบออก เอาเฉพาะเมล็ดข้าวที่สมบูรณ์บรรจุลงในกระสอบฟาง แล้วช่วยกันแบกขนข้าวจากไร่ไปใส่ไว้ในยุ้งฉางที่เตรียมไว้ ปรากฏว่า ได้ข้าวเปลือกทั้งหมด 30 ถัง

3.7 การทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร เป็นวิธีการทำข้าวเปลือกที่ได้จากการทำไร่ข้าว ของเด็กเผ่าตองเหลือง ซึ่งภายหลังจากเก็บข้าวเปลือกไว้ในยุ้งฉางแล้ว

หลังจากนำข้าวเปลือกมาเก็บไว้ในยุ้งฉางแล้ว ครูผู้สอนก็ไปพบวิทยากรชาวบ้านเพื่อให้ มาช่วยกันสร้างครกกระเดื่องไว้สำหรับฝึกเด็กเผ่าตองเหลือง ให้รู้จักการทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร ด้วยวิธีตำด้วยครกกระเดื่อง เมื่อสร้างครกกระเดื่องหรือชาวบ้านท้าวจะเรียกว่า "มอ" เสร็จแล้วครูผู้สอน ให้เด็กเอาข้าวเปลือกในยุ้งฉางที่เก็บไว้ผ่านไปประมาณ 1 สัปดาห์ นำออกมาตำตามวิธีการตำข้าว ด้วยครกกระเดื่อง หลังจากที่ได้ตำข้าวได้ 1 กระบุง ครูผู้สอนได้ไปหายายแก่ที่ข้างโรงเรียนมาช่วยดู และขอคำแนะนำ ยายแก่มาดูแล้วหัวเราะพร้อมกับพูดว่า สาเหตุที่ข้าวสารที่ออกมาไม่เมล็ดแตกและ หักมากเพราะข้าวเปลือกยังไม่แห้งสนิท ถ้าจะให้ข้าวเปลือกกะเทาะง่ายเมล็ดข้าวสารมีการแตกหักน้อย ก่อนจะตำข้าวต้องนำข้าวเปลือกที่จะตำนั้นนำมาผึ่งแดดอย่างน้อยครึ่งวันก่อน เพราะข้าวที่นำมาใส่ ยุ้งฉางเป็นข้าวใหม่ยังไม่แห้งสนิท ต้องนำตากแดดก่อนที่จะนำไปทำเป็นข้าวสาร ปรากฏว่า ในวันนั้น เด็กเผ่าตองเหลืองสามารถทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารได้ข้าวสาร 15 ลิตร

3.8 การแปรรูปข้าวสารเป็นอาหารชนิดต่าง ๆ เป็นขั้นตอนที่หลังจากการทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร ซึ่งครูผู้สอนได้ฝึกสอนเด็กเผ่าตองเหลืองทำอาหารอย่างง่าย 2 ชนิด คือ การทำข้าวหลาม และการทำข้าวต้มมัด

3.8.1 การทำข้าวต้มมัด เป็นการนำข้าวสารที่ร่อนตะแกรงเอาข้าวเปลือกบางส่วนที่ติดมากับข้าวสารออกจนหมดดีแล้ว ก็นำข้าวไปแช่น้ำ (หม่าข้าว) ประมาณ 3 ชั่วโมง แล้วนำข้าวเทลงหวดขาวข้าวให้สะเด็ดน้ำ จากนั้นก็นำข้าวมาคลุกกับถั่วดำ และกล้วยน้ำว้าสุกผ่าซีก และเกลือ แล้วนำไปตอกลงวุ้นที่ตัดฝั่งแดงเพื่อให้ใบตองนุ่มดี แล้วจึงนำมาห่อหลาย ๆ ชั้นมัดด้วยดอกให้แน่น แล้วนำไปต้มในน้ำจนสุก

3.8.2 การทำข้าวหลาม เป็นการนำข้าวสารที่ร่อนตะแกรงเอาข้าวเปลือกบางส่วนที่ติดมากับข้าวสารออก เช่นเดียวกับการทำข้าวต้มมัด จะแตกต่างกันตรงที่การทำข้าวหลามแบบไม่ใส่กะทิสามารถนำข้าวสารคลุกกับถั่วดำ หรือเผือกที่สับแล้วและใส่เกลือคลุกปรุงรสให้พอเหมาะเสร็จแล้ว นำข้าวสารคลุกผสมกรอกลงในกระบอกลูกไม้ (ไม้ข้าวหลาม) ให้ข้าวอยู่ต่ำกว่าปากกระบอกลูกไม้ประมาณ 3 นิ้ว จากนั้นให้กรอกน้ำลงในกระบอกเพื่อแช่ข้าวในกระบอก โดยทิ้งไว้ประมาณ 3 – 4 ชั่วโมง จากนั้นใช้ใบตองกล้วยข่มปิดปากกระบอกข้าวหลาม แล้วนำไปเผาไฟจนสุกให้ทั่วแล้วนำมาปลอกเปลือกไม้ฝืนที่เผาข้าวหลามเสร็จ ก็จะได้ข้าวหลามแบบพื้นบ้านนำมารับประทานได้

4. การสรุปผลการจัดการเรียนรู้โดยการจัดนิทรรศการ

วันที่ 7 ธันวาคม 2543 เวลา 08.30 น. คณะวิจัยออกเดินทางจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสอง ไปโรงเรียนบ้านท่าวะ ตำบลสะเคียบ ถึงโรงเรียนบ้านท่าวะ เวลา 10.00 น. จึงได้รับประทานอาหารว่าง และหลังจากนั้นได้แบ่งงานกันรับผิดชอบด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. งานจัดนิทรรศการ
2. งานสาธิตการสอนนักเรียนเผ่าตองเหลือง
3. งานฝึกซ้อมการแสดงชุดระบำไร่ข้าวชาวท่าวะ ของโรงเรียนบ้านท่าวะ
4. งานฝึกซ้อมการแสดงชุดเผ่าตองเหลืองตบยุง
5. งานเตรียมลานและเวทีสำหรับเสวนาประชาคมผู้ทำข้าวไร่
6. งานเตรียมสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมการดำข้าว (การแปรรูปผลผลิตจากข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร)
7. งานเตรียมสถานที่และวัสดุสำหรับแปลงผลผลิตจากข้าวสารให้เป็นข้าวสารให้เป็นอาหารอย่างง่าย

ซึ่งคณะผู้วิจัยแต่ละฝ่ายได้เตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และการวางแผนร่วมกันกับผู้ที่เกี่ยวข้องจนกระทั่งเวลา เวลา 12.00 น. จึงรับประทานอาหารร่วมกัน

เวลา 13.00 น. ผู้วิจัยแต่ละฝ่ายแยกย้ายกันไปทำงานตามหน้าที่ ซึ่งบางคนใช้เวลาในการเตรียมการนานหลายชั่วโมงเพราะเป็นงานที่ละเอียด เช่น งานจัดนิทรรศการ ฯลฯ

เวลา 16.30 – 17.30 น. พักผ่อน อาบน้ำ แต่งตัว

เวลา 17.30 – 19.30 น. ร่วมรับประทานอาหารเย็น

เวลา 19.30 – 23.00 น. ร่วมกันประชุมประชากรกลุ่มผู้ทำข้าวไร่บ้านท่าวะ ซึ่งมีชาวบ้านท่าวะที่ปลูกข้าวไร่เป็นประจำ ได้เข้าร่วมประชุมจำนวน 15 คน สาระสำคัญของการประชุมเป็นการ ทบทวนขั้นตอนการทำข้าวไร่ อุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมระดมพลังสมองในการแก้ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นไม่ให้มีในครั้งต่อไป

วันที่ 8 ธันวาคม 2543 เวลา 08.00 น. – 09.00 น. คณะวิจัยและผู้ร่วมงานนิทรรศการฯ ลงชื่อเข้าร่วมงานจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 90 คน เริ่มประชุมสัมมนาดังแต่เวลา 09.00 น. จนถึงสิ้นสุดการประชุมเสนา เวลา 18.00 น. ซึ่งในการประชุมเสนาครั้งนี้มี นายยอดขวัญ บุญซ้อน หัวหน้าคณะวิจัยเป็นผู้ดำเนินการประชุมรายละเอียด ดังต่อไปนี้

นายยอดขวัญ บุญซ้อน “สวัสดิ์บรรดาพ่อแม่พี่น้อง ชาวบ้านท่าวะ บ้านนาหลวงและบ้านห้วยโป่ง ที่ปลูกข้าวไร่และช่วยกันสืบสานพันธุ์ข้าวไร่มาโดยตลอด และสวัสดิ์พี่น้องเผ่าตองเหลืองที่น่ารักทุกคน ที่เข้าร่วมการประชุมเสนาครั้งนี้ ซึ่งนับเป็นครั้งที่ 2 ครั้งแรกเราได้พูดถึงขั้นตอนของการทำข้าวไร่ และได้ติดตามผลการทำข้าวไร่ของหลาย ๆ คนที่นั่งอยู่ ณ ที่นี้ ภาพรวมได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ถึงแม้จะพบปัญหาบ้างก็พบปัญหาเพียงเล็กน้อย อาทิเช่น พบว่าปัญหาแมลงหรือนกที่มาจิกกิน เมล็ดข้าวเปลือกที่ออกรวง พวกเด็ก ๆ นักเรียนเผ่าตองเหลืองได้พากันไปไล่นกหรือแมลงที่มาจิกกิน เมล็ดข้าวเปลือก โดยไม่ได้ดูต้นข้าว ทำให้พวกเขาเหยียบต้นข้าวล้มระเนระนาดหลายต่อหลายต้น นับเป็นบทเรียนอันมีค่าของพวกเขา ที่นี้เราจะมาฟังความเห็นของสมาชิกจากการทำข้าวไร่ดังกล่าวว่ามีปัญหา อุปสรรค และได้ผลผลิตมากน้อยแค่ไหน เพราะขณะนี้ทุกคนก็คงเกี่ยวผลผลิตและนำไปเก็บไว้ในยุ้งฉางของตนเองแล้ว ขอถามลุงสุขว่า “การทำข้าวไร่ที่ผ่านมามีปัญหาอะไรบ้าง ได้ผลผลิตเป็นอย่างไร”

นายสุข : การทำข้าวไร่จะมีศัตรูมาจิกกินข้าวก็คือ นก จึงแก้ปัญหาโดยการหาผงซักฟอก มาฉีด การดูแลรักษาต้องถางหญ้าบ่อย ๆ หากปล่อยให้หญ้าสูงมากก็จะเป็นที่หลบซ่อนตัวของ นก นู๋ ปีนี้ได้ข้าวไร่ประมาณ 100 กว่าถัง พันธุ์ข้าวที่ใช้คือ พันธุ์ข้าวเขียวแม่จันทร์

นายยอดขวัญ : “อยากให้ตัวแทนบ้านท่าวะ พูดคุยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ขอเชิญลุงทรงครับ”

นายทรง : “สวัสดิ์ผู้เข้าร่วมประชุม สำหรับข้าวไร่ผมทำทุกปี ปีนี้ได้ข้าวไร่ 40 – 50 กระสอบ”

- นายยอดขวัญ : "เราได้รับความรู้จากสมาชิก 2 คนแล้ว คนต่อไปขอเชิญ ลุงต๋น ที่ทำข้าวไร่ที่บ้านนาหลวงมาพูดคุยให้สมาชิกได้รับรู้บ้าง เชิญครับ ลุงต๋น"
- นายต๋น : "ทำข้าวไร่โดยใช้พันธุ์ข้าว 5-6 ถึง ปีนี้ทำได้ 9-10 กระสอบ หรือประมาณ 49 ถึงเรื่องศัตรูพืชไม่ค่อยมี เพราะใช้รถไถ ไถกลบ จึงเป็นการไล่ศัตรูพืชไปล่วงหน้าแล้ว"
- นายยอดขวัญ : "จะเห็นได้ว่าการทำข้าวไร่ ต้องดูแลรักษาเอาใจใส่ให้ดี ต่อไปผมขอเชิญ นายปิ่น ชาวบ้านห้วยโป่งมาพูดคุยถึงการทำข้าวไร่ทางหมู่บ้านห้วยโป่งว่าเป็นอย่างไรบ้าง เชิญครับ"
- นายปิ่น : "ผมทำข้าวไร่มาสมัยตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ทวด แล้วปีหนึ่ง ๆ ได้ประมาณ 40-50 ถึงพอกินได้ไประยะหนึ่งคิดว่าปีต่อไปจะทำเพิ่มขึ้นครับ"
- นายยอดขวัญ : "สำหรับการทำข้าวไร่ของนักเรียนเผ่าตองเหลืองที่ผ่านมา ซึ่งได้ผลผลิตในเกณฑ์ดีพอสมควร ซึ่งเรื่องนี้อาจถามความเห็นของ ทอน (เผ่าตองเหลือง) ซึ่งเป็นพี่น้องเผ่าตองเหลือง คนหนึ่ง เกี่ยวกับการปลูกข้าวไร่กับชาวบ้านท่าวะ ว่าต่อไปจะทำหรือไม่"
- นายทอน : "อยากทำงานกับชาวบ้านท่าวะ มาอยู่ที่บ้านท่าวะอยากทำข้าวไร่ประมาณ 1-2 ไร่ ถ้าทำมากยังไม่ค่อยมั่นใจและไม่มีเงินซื้อข้าวเปลือกมาทำเชื้อ (พันธุ์)"
- นายยอดขวัญ : "ทอน ซึ่งเป็นตัวแทนของพี่น้องเผ่าตองเหลืองอยากจะทำไร่ร่วมกับพ่อแม่พี่น้องบ้านท่าวะ ขอถามคนอื่นซึ่งเป็นพี่น้องชนเผ่าตองเหลือง ขอถาม สม กับ ลุงจันทร์ ที่ละกันว่า "ตามที่ทอนพูดมีความเห็นอย่างไร"
- นายสม : "แต่ก่อนพ่อแม่พี่น้องอยู่ในป่า แต่เดี๋ยวนี้พวกลูก ๆ หลาน ๆ มาอยู่ที่โรงเรียนนี้ มาเรียนหนังสือ พวกพ่อแม่ก็อยากจะทำไร่ ทำสวนกิน เพราะพ่อแม่พี่น้องอยู่ในที่เจริญแล้ว ผมมีความเป็นห่วงลูกหลานของผมภายนอกหน้า ที่โรงเรียนพาทำผมก็ดีใจ"
- นายจันทร์ : "พวกเราทำไร่ทำสวนก็พอมีกิน เพราะถ้าเราเร่ร่อนจนแก่เฒ่า พวกลูกหลานก็จะไม่มีอะไรกิน ปากกับมืออยู่"
- นายยอดขวัญ : "สม กับ ลุงจันทร์ ให้ความเห็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ พี่น้องเผ่าตองเหลืองบางคนอาจฟังภาษาไทยไม่รู้เรื่อง ก็อยากให้พูดเป็นภาษามาบรีให้พี่น้องเผ่าตองเหลืองฟัง"
- นายทอน : "พูดเป็นภาษามาบรี.....ให้เพื่อน ๆ เผ่าตองเหลืองที่มาร่วมงานได้ฟัง"
- นายยอดขวัญ : "พี่น้องเผ่าตองเหลืองก็อยากจะมีชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุขที่ไหน มีความปลอดภัยที่ไหน ก็อยากจะพำนักรักพิงที่นั่น ก็อยากจะขอความเห็นของชาวบ้านท่าวะว่า หากพี่น้องเผ่าตองเหลืองจะขอแบ่งที่ดินทำกินสำหรับทำข้าวไร่สัก 1-2 ไร่ ต่อครอบครัว พวกเราจะเห็นเป็นอย่างไรบ้าง"

ชาวบ้านท่าวะ : "พวกเรามีความยินดีที่จะแบ่งที่ไร่ ให้พี่น้องเผ่าตองเหลืองได้ทำไร่ข้าวให้เป็นของตนเอง"

นายยอดขวัญ : "นับว่าเป็นสิ่งที่ดียิ่ง เพราะขณะนี้พี่น้องเผ่าตองเหลืองก็เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของบ้านท่าวะ อยากจะให้ ทอน พุดถึงขั้นตอนการทำข้าวไร่ว่าทำอย่างไร"

นายทอน : "ผมเคยรับจ้างปลูกข้าวไร่มาก่อนกับพวกชาวบ้าน หยอดข้าวหลุมละประมาณ 4 - 5 เม็ด ห่างกันประมาณ 1 ศอก และดูแลเอาใจใส่จนเกี่ยวข้าวและนวดข้าวได้ ฯลฯ"

นายยอดขวัญ : "เราได้ยิน ทอน พุดเกี่ยวกับขั้นตอนการทำข้าวไร่แล้ว มีท่านไหนสนใจใคร่สอบถามอะไรนอกเหนือจากการทำไร่ข้าวบ้าง เพราะเรามีกิจกรรมอีกหลายอย่างที่จะต้องทำ ใครสนใจอยากรู้วิถีชีวิตของพี่น้องเผ่าตองเหลืองก็เชิญถามได้"

หลังจากนั้น พวกชาวบ้านก็สอบถามเกี่ยวกับประเพณีการแต่งงาน การตาย และการเกิดของชนเผ่าตองเหลือง ซึ่งได้คำตอบเป็นที่น่าพอใจ หลังจากนั้น เวลา 10.30 น. - 11.00 น. ไปชมประเพณีการเลี้ยงผีของเผ่าตองเหลือง นายธานินทร์ อินทนานนท์ ได้สาธิตการสอนเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ การปลูกข้าวไร่ให้กับนักเรียนเผ่าตองเหลือง คือ

ฐาน 1 การดำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร โดยใช้ครกกระเดื่อง (มอง) ดำข้าว

ฐาน 2 การทำข้าวสารให้เป็นอาหารอย่างง่าย โดยแปรสภาพเป็นข้าวหลามและข้าวต้มมัด

ทั้ง 2 ฐาน นักเรียนเผ่าตองเหลืองสามารถปฏิบัติงานได้เป็นที่น่าพอใจ และในเวลาเดียวกันก็มีการประกวดเมล็ดพันธุ์ข้าวไร่จากชาวบ้านท่าวะ ชาวบ้านห้วยโป่ง และชาวบ้านนาหลวง โดยกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ มีผลการประกวดดังนี้

รางวัลที่ 1	นายทรง หลวงชัย	บ้านท่าวะ	พันธุ์ข้าวแดง
รางวัลที่ 2	นายหวน สะเอียบคง	บ้านห้วยโป่ง	พันธุ์ข้าวบง
รางวัลที่ 3	นายยงยุทธ ธรรมวัง	บ้านห้วยโป่ง	พันธุ์ข้าวแม่จัน
รางวัลชมเชย			
	นายสุข แสนชัด	บ้านนาหลวง	พันธุ์ข้าวแม่จัน
	นางภาคิ อยู่สุข	บ้านนาหลวง	พันธุ์ข้าวแม่จัน
	นางอรุณประไพ ใจแปง	บ้านนาหลวง	พันธุ์ข้าวแม่จัน
	นางศรีไร กันทะวัง	บ้านนาหลวง	พันธุ์ข้าวแม่จัน
	นางสงกรานต์ ปือกแก้ว	บ้านท่าวะ	พันธุ์ข้าวกำ
	นางไสว ไชยสถาน	บ้านท่าวะ	พันธุ์ข้าวแม่จัน

เวลา 12.00 น. – 13.00 น. ร่วมรับประทานอาหารกลางวัน

เวลา 13.00 น. – 13.30 น. เป็นพิธีการเลี้ยงผีของชนเผ่าตองเหลือง ซึ่งมีประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพบูชาสิ่งแวดลอมธรรมชาติ ต้นไม้ ภูเขา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์บนป่าเขาให้ช่วยปกปักรักษาคุ้มครองพวกเขาให้อยู่ดีมีสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีอาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์ ในการทำพิธีดังกล่าวพวกเขาจะต้มหัวหมูแล้วนำมาวางที่หิ้งที่ได้เตรียมไว้ หลังจากนั้น ตัวแทนของพวกเขาซึ่งเป็นผู้ที่อาวุโส ก็จะนำกล่าวเคารพบูชาเจ้าป่าเจ้าเขาเป็นภาษามาวรี ใช้เวลาประมาณ 30 นาที

เวลา 13.30 น. – 14.30 น. เป็นการแสดงชุดระบำชาวไร่ข้าว ของนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าวะ ซึ่งมีนักเรียนแสดงทั้งหมด จำนวน 6 คน พิธีกรในงานคือ เด็กหญิงต่าย นักเรียนชั้น ป.6 โรงเรียนบ้านท่าวะ หลังจากนั้นเป็นการแสดงร้องเพลงและมีดนตรีคือ แคน กลอง และเกราะไม้ สำหรับการร้องเพลง ร้องในภาษาของชนเผ่าตองเหลือง เป็นที่สนุกสนานและเป็นที่สนใจของผู้ชมเป็นอย่างยิ่ง และการแสดงชุดสุดท้ายที่เป็นจุดสนใจสูงสุดของงาน ก็คือ การแสดงชุดระบำเผ่าตองเหลืองตบยุง ซึ่งไม่ทำให้ผู้ชมผิดหวัง เพราะนักเรียนเผ่าตองเหลือง จำนวน 8 คน แสดงออกได้อย่างเต็มที่ ไม่เคอะเขิน มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน การแสดงจบลงด้วยความพอใจของบรรดาชาวบ้านและผู้ชมทุกคน หลังจากนั้นเป็นการมอบรางวัลแก่ผู้นำพันธุ์ข้าวไร่มาประกวด ในรางวัลที่ 1, 2, 3 และชมเชย

เวลา 14.30 น. – 15.00 น. เป็นการแข่งขันฟุตบอล 7 คน ระหว่างนักเรียนเผ่าตองเหลือง กับนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าวะ โดยใช้สระน้ำ (ไม่มีน้ำ) เป็นสนามแข่งขัน นักกีฬาทั้ง 2 ทีม มีรายชื่อดังนี้

ทีมตองเหลือง

1. ด.ช.แอน
2. ด.ช.ม้วน
3. ด.ช.จง
4. ด.ช.นง
5. ด.ช.แก้ว
6. ด.ช.ยุ
7. ด.ช.มงคล

ทีมท่าวะ

1. ด.ช.วิศุฒ
2. ด.ช.สมโภชน์
3. ด.ช.วิทย์
4. ด.ช.ทินกร
5. ด.ช.เฉลิมชัย
6. ด.ช.อรุณ
7. ด.ช.สุริยา

5. การใช้มิติทางวัฒนธรรมนำเศรษฐกิจชุมชน

หลังจาก นายสุพรัชย์ กัมปนาณนท์ นายอำเภอสอง ได้กล่าวปิดงานนิทรรศการแล้ว คณะวิจัยได้เชิญ นายอำเภอสอง นายชุม สะเอียดคง นายเย็น ปันจา และประธานคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลสะเอียด 4 – 5 ท่าน ได้นั่งตั้งวงเสวนาต่ออย่างไม่เป็นทางการ แต่สาระส่วนใหญ่จะพูดคุยกันในเรื่องการจัดกิจกรรมนิทรรศการข้าวไร่ผ่านไป มีอยู่ตอนหนึ่งที่นายเย็น ปันจาผู้ใหญ่บ้านท่าวะ ได้กล่าวตั้งประเด็นให้คณะในวงเสวนาได้แสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนา ดังนี้

นายเย็น : หมู่บ้านท่าวะของผมอยู่ในถิ่นกันดาร ยากจน ราษฎรไม่ค่อยมีรายได้ แต่ไม่รู้จะทำอย่างไร

นายอำเภอ : แล้วด้านความสามัคคีของชาวบ้านเป็นอย่างไร

นายเย็น : ความสามัคคีของชาวบ้านที่นี่ดีมาก ไม่ค่อยมีปัญหา อยู่กันแบบพี่แบบน้อง อย่างเช่นเมื่อเข้านี้ ผมประชุมและประกาศให้ทุกหลังคาเรือนนำข้าวของมารวมกัน เพื่อจะเลี้ยงผีเจ้าบ้านในวันพรุ่งนี้ ปรากฏว่า ทุกหลังคาเรือนพร้อมใจกันดีมาก

นายยอดขวัญ : ผู้ใหญ่ครับ บ้านท่าวะมีประเพณีเลี้ยงผีเจ้าบ้านทุกปีอย่างนั้นหรือ

นายเย็น : เลี้ยงทุกปี โดยจะยึดเอาเดือน 3 แรม 3 ค่ำ มาโดยตลอด ซึ่งในหมู่บ้านเรียกว่า "ปางสาม"

นายยอดขวัญ : เอ.. ปีน้าเราจัดงานอย่างนี้อีก แต่เราจะผนวกเข้ากับประเพณีปางสามของบ้านท่าวะ แล้วมีการประชาสัมพันธ์ให้คนมาท่องเที่ยวเป็นประจำทุกปีคงจะดี

นายอำเภอ : เออ ! ความคิดดีมาก มีความเป็นไปได้สูง ท่านผู้ใหญ่กับกำนันร่วมกันวางแผนและประสานงานกันให้ดี ก็จะกลายเป็นประเพณีที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของตำบลสะเอียดได้เป็นอย่างดี หากติดตลาดแล้วก็วางแผนว่าจะดึงรายได้จากนักท่องเที่ยวมาสู่ชาวบ้านได้อย่างไร

นายชุม : สำหรับเรื่องนี้ ถ้าจะส่งเสริมให้เกิดก็คงต้องมีโครงการของหมู่บ้านส่งไปให้ อบต. จะได้ช่วยพิจารณาให้ ขอฝากให้ อาจารย์ยอดขวัญ ช่วยประสานงานการเขียนเป็นโครงการให้ผู้ใหญ่ยื่นด้วย เพราะจะได้ชัดเจน

นายยอดขวัญ : ยินดีครับ ที่เราคุยกันเย็นนี้ ทำให้ได้ความคิดที่ดีดี ผมจะเอาประเพณีของชาวบ้านท่าวะ ร่วมกับ วัฒนธรรมของชนเผ่าตองเหลืองให้เป็นจุดขาย และเป็นจุดพัฒนาหมู่บ้านท่าวะ ซึ่งเราจะเรียกยุทธศาสตร์นี้ว่า "การใช้มิติทางวัฒนธรรมนำเศรษฐกิจชุมชน"

จากการเสวนาเชิงประเมินผลครั้งนี้ ต่างก็พอใจ นายอำเภอสอง ได้แนะนำให้ผู้ใหญ่บ้าน
ทำเป็นโครงการเสนอ อบต. สะเยียบ เพื่อสนับสนุนความคิดให้เกิดผลเชิงประจักษ์และยั่งยืนสืบไป

6. ด้านพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กเผ่าตองเหลือง

เด็กเผ่าตองเหลืองกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในโครงการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของ
ชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่กำหนดไว้ มีทั้งหมด 8 คน ซึ่งมีข้อมูลเบื้องต้น
และการพัฒนาการเรียนรู้ที่ทางคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ โดยใช้กิจกรรมการทำไร่ข้าวและสภาพแวดล้อม
จัดประสบการณ์ให้ มีข้อมูลและผลเป็นรายบุคคลดังนี้

6.1 เด็กชายแอน อายุประมาณ 14 ปี สูง 150 ซม. บิดาชื่อ นายกู มารดาชื่อ นางยิ่ง
มีลักษณะพัฒนาการและความสามารถดังนี้

6.1.1 พูดแนะนำตนเองได้อย่างคล่องแคล่ว เช่น "สวัสดีครับ ผมชื่อ แอน ครับ"

6.1.2 เมื่อแนะนำการใช้โทรศัพท์สาธารณะหมู่บ้านให้ สามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่
ที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสอง (สปอ.สอง) ได้

6.1.3 สามารถร้องเพลงภาษาเผ่าตองเหลือง พร้อมกับเต้นได้เป็นอย่างดี

6.1.4 สามารถอ่านคำศัพท์ที่กำหนดให้และจับคู่คำศัพท์กับของจริงได้ถูกต้อง เช่น
คำว่า ข้าวเปลือก ข้าวสาร พริก เคียว ตะกร้า กระบุง

6.1.5 บอกชื่อต้นไม้และสิ่งของรอบ ๆ หมู่บ้านได้อย่างน้อย 10 ชนิด ดังนี้ ะยอม
ขนุน มะม่วง มะขาม ดอกไม้ รถสิบล้อ รถโตโยต้า มะพร้าว มะนาว รถโดยสาร

6.1.6 รู้จักรักษาความสะอาดของตนเอง โดยการอาบน้ำและทาแป้งหลังอาบน้ำ

6.1.7 นับจำนวนและบอกความหมาย 1 – 20 ได้

6.1.8 วาดรูปตนเองได้

6.1.9 เขียนชื่อตนเองได้

6.1.10 บอกสีต่าง ๆ ได้มากกว่า 5 สี

6.1.11 สามารถวาดรูปอุปกรณ์การทำไร่ข้าวได้ถูกต้อง

6.2 เด็กชายม้วน อายุประมาณ 12 ปี สูง 145 ซม. บิดาชื่อ นายอิน มารดาชื่อ นางไฉ่
มีลักษณะพัฒนาการและความสามารถดังนี้

6.2.1 ชอบฟังเพลงและร้องเพลงอยู่เสมอ มีความใฝ่ฝันอยากเป็นนักร้อง

6.2.2 กล้าแสดงออก ยิ้มแย้มแจ่มใสและอารมณ์ดี

6.2.3 สามารถพูดแนะนำตนเองได้

6.2.4 บอกความหมายของคำศัพท์ต่าง ๆ ที่ได้ฝึกอ่าน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทำไร่ข้าว เช่น ข้าวเปลือก ข้าวสาร เคียว พร้า ตะกร้า กระบุง ครก สาก ได้ถูกต้อง

6.2.5 บอกชื่อพืช สัตว์ สิ่งของ ที่อยู่ภายในหมู่บ้านได้มากกว่า 10 ชนิด เช่น วัว ควาย หมู ไก่ ชะอม ขนุน มะขาม มะม่วง มะนาว พักทอง ถั่ว

6.2.6 นับจำนวน 1 – 20 ได้

6.2.7 บอกและชี้สิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น สีดำ สีแดง สีขาว สีเขียว ได้

6.2.8 เขียนชื่อตนเองได้

6.2.9 สามารถแกะเมล็ดข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร แล้วสามารถบอกได้ว่าเมล็ดข้าวสารมีสีดำ ซึ่งข้าวสารที่ครุณามาคือเป็นสีขาว พร้อมกับบอกเหตุผลประกอบได้ว่า ทำไมข้าวสารจึงมีหลายสี (ข้าวไร่) สีดำบ้าง สีขาวบ้าง บางครั้งก็มีสีแดง ๆ

6.2.10 สามารถพูดแนะนำชื่อตนเองได้

6.2.11 มีความกล้าแสดงออกเมื่อจัดกิจกรรมให้ทำตาม

6.2.12 สามารถทำท่าทางประกอบเพลงได้

6.2.13 สามารถวาดภาพอุปกรณ์การทำไร่และบอกชื่อได้

6.3 เด็กชาย นง อายุประมาณ 8 ปี สูง 140 ซม. บิดาชื่อ นายทอง มารดาชื่อ นางบัว มีลักษณะพัฒนาการและความสามารถดังนี้

6.3.1 สามารถแนะนำชื่อตนเองได้

6.3.2 สามารถเขียนชื่อของตนเองได้

6.3.3 อ่านคำศัพท์ที่เรียนจากบัตรคำได้ เช่น ข้าวเปลือก ข้าวสาร เคียว พร้า ตะกร้า กระบุง ครก สาก

6.3.4 จับคู่หาความสัมพันธ์ระหว่างของจริงกับบัตรคำได้

6.3.5 วาดภาพของจริงจากอุปกรณ์การทำไร่ได้ แต่ยังระบายสีได้ไม่ดี

6.3.6 ทำท่าทางประกอบเพลงได้พอใช้

6.3.7 นับจำนวน 1 – 20 ได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว

6.3.8 ตอบคำถามได้ดี มีความตั้งใจสูง

6.3.9 รับโทรศัพท์ได้ แต่ยังไม่กล้าพูดกับคนแปลกหน้าทางโทรศัพท์

6.3.10 ช่วยงานหมู่คณะได้ดี สังเกตจากการช่วยเพื่อนทำอาหารขณะที่อยู่ในบ้านพัก

6.3.11 บอกชื่อสิ่งของและต้นไม้ต่าง ๆ ในหมู่บ้านได้ เช่น ขนุน มะขาม มะม่วง ดอกชบา ชะอม รดโตโยต้า รด 6 ล้อ เป็นต้น

6.4. เด็กชายจง อายุประมาณ 7 ปี สูง 140 ซม. บิดาชื่อ นายกู มารดาชื่อ นางย้ง มีลักษณะพัฒนาการและความสามารถดังนี้

- 6.4.1 พูดแนะนำชื่อตนเองได้ดี
- 6.4.2 เขียนชื่อของตนเองได้ถูกต้อง
- 6.4.3 อ่านคำพื้นฐานชื่อวัสดุอุปกรณ์การทำอะไรซ้ำได้
- 6.4.4 สามารถจับคู่คำ ชื่อวัสดุอุปกรณ์การทำอะไรกับของจริงได้ถูกต้อง ได้แก่คำว่า ข้าวเปลือก ข้าวสาร เคียว พร้า ตะกร้า กระบุง
- 6.4.5 วาดรูปของจริงจากวัสดุอุปกรณ์การทำอะไรได้ แต่ยังไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้อาจเป็น เพราะความสัมพันธ์ระหว่างประสาทตากับกล้ามเนื้อเล็กของมือยังไม่พร้อม
- 6.4.6 บอกชื่อและสีสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้อง ได้แก่ สีแดง สีเหลือง สีขาว สีดำ สีเขียว
- 6.4.7 สามารถนับจำนวน 1 – 20 ได้อย่างคล่องแคล่ว
- 6.4.8 บอกชื่อต้นไม้ต่าง ๆ รอบ ๆ หมู่บ้านได้ คือ มะขาม ขนุน มะกรูด มะม่วง มะละกอ ตะไคร้ ดอกไม้ พักทอง ชะอม

6.5 เด็กชายแก้ว อายุประมาณ 6 ปี สูง 125 ซม. บิดาชื่อ นายกู มารดาชื่อ นางสง มีลักษณะพัฒนาการและความสามารถดังนี้

- 6.5.1 สามารถแนะนำชื่อตนเองได้ดีพอสมควร แต่ไม่ค่อยจะมั่นใจ
- 6.5.2 เขียนชื่อตนเองได้
- 6.5.3 อ่านคำภาษาไทยเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์การทำอะไรซ้ำได้ แต่ยังไม่คล่อง
- 6.5.4 จะมีความประหม่าเมื่อพบคนแปลกหน้า
- 6.5.5 นับจำนวน 1 – 19 ได้
- 6.5.6 ทำท่าทางประกอบเพลงได้

6.6 เด็กชายยุ อายุประมาณ 5 ปี สูง 120 ซม. บิดาชื่อ นายทอน มารดาชื่อ นางบัว มีลักษณะพัฒนาการและความสามารถดังนี้

- 6.6.1 พูดแนะนำตนเองพอได้ แต่ไม่ค่อยมั่นใจ
- 6.6.2 เขียนชื่อตนเองได้
- 6.6.3 จับคู่คำศัพท์จากวัสดุอุปกรณ์การทำอะไรซ้ำกับของจริงได้
- 6.6.4 อารมณ์ยิ้มแย้มแจ่มใส
- 6.6.5 ทำท่าทางประกอบเพลงได้

6.6.6 สามารถฟัง พูด และตอบคำถามภาษาไทยได้ง่าย ๆ ได้

6.6.7 บอกประโยชน์ของวัสดุอุปกรณ์และลักษณะการใช้งานได้

6.7 เด็กหญิงใหม่ อายุประมาณ 5 ปี สูง 120 ซม. บิดาชื่อ นายอิน มารดาชื่อ นางไต้
มีลักษณะพัฒนาการและความสามารถดังนี้

6.7.1 ซื่อาย ไม่ค่อยพูด

6.7.2 แนะนำตนเองได้ แต่ยังไม่ชัดเจนและไม่มั่นใจ

6.7.3 เขียนชื่อตนเองได้ แต่ต้องดูตามแบบ

6.7.4 นับจำนวน 1 – 10 ได้

6.7.5 บอกและชี้สีแดงและสีดำได้

6.7.6 วาดภาพยังไม่เป็นภาพ การบังคับกล้ามเนื้อมือยังไม่ดีพอ

6.8 เด็กหญิงหนึ่ง อายุประมาณ 4 ปี สูง 105 ซม. บิดาชื่อ นายอิน มารดาชื่อ นางไต้
มีลักษณะพัฒนาการและความสามารถดังนี้

6.8.1 ซื่อาย ไม่ค่อยสบตากับผู้อื่น โดยเฉพาะคนแปลกหน้า

6.8.2 เมื่อถูกถามจะหลบสายตาและก้มหน้า

6.8.3 เขียนชื่อตนเองยังไม่ได้

6.8.4 นับจำนวน 1 – 10 ได้

6.8.5 วาดภาพยังไม่ได้ ระบายสียังไม่เป็น (ได้ฝึกกล้ามเนื้อมือโดยการปั้นดินน้ำมัน
บ่อย ๆ)

6.8.6 บอกชื่อสิ่งของ วัสดุอุปกรณ์การทำข้าวไร่ที่ได้เรียนมาแล้วได้

7. ผลพวงของการได้เรียนรู้ไปสู่การดำรงชีวิต

29 มีนาคม 2544

วันนี้คณะวิจัยได้ไปพบปะผู้ปกครองเด็กเผ่าตองเหลือง และราษฎรบ้านท่าวะ เนื่องจาก
เป็นวันปิดภาคเรียน ปีการศึกษา 2543 ซึ่งผู้ปกครองเด็กเผ่าตองเหลืองต้องมารับลูก ๆ กลับเข้าไป
อยู่ในป่าตามธรรมชาติ และวิถีชีวิตของตนเอง

คณะวิจัยได้เชิญผู้ปกครองของเด็กเผ่าตองเหลืองและชาวบ้านท่าวะ ผู้ทำไร่ข้าวมาเสวนา
และถามความเห็น ดังนี้

นายยอดขวัญ : ว่าอย่างไร เราทำไร่ข้าวผ่านไปด้วยความเรียบร้อยแล้ว หวังว่าพี่น้องคนป่าเราคง
จะทำเองได้แล้วนะ นายทองจะว่าอย่างไร ทำได้ไหม ?

นายทอง : ทำได้สบายมาก แต่ปีหน้าผมไม่มีข้าวเจือจะปลูก

นายถวิล : ข้าวเจือจะมีให้แน่นอน แต่อยากทราบว่าพวกเราเอาที่ตรงไหนปลูกข้าว พี่น้อง
บ้านท่าวะใครมีที่พอจะแบ่งให้พี่น้องต้องเหลือปลูกข้าวบ้าง ลุงตาจะว่าอย่างไร
ในฐานะที่ปรึกษา

นายตา : เอาอย่างงี้ก็แล้วกัน ให้พี่น้องต้องเหลือทั้งหมดนี้ไปทำไร่ข้าวในพื้นที่ใกล้ ๆ กับ
ของผม ผมจะแบ่งให้ ขอให้ทำจริง ๆ ผมเองอยากได้เพื่อนเหมือนกัน

นายยอดขวัญ : สำหรับพันธุ์ข้าวหรือข้าวเจือ ทางโครงการจะซื้อให้ แต่ควรเป็นพันธุ์ที่แตกต่าง
จากของที่โรงเรียนปลูกไป เพราะอยากให้มีพันธุ์ข้าวไร่ที่หลากหลาย จะได้ช่วยกัน
อนุรักษ์พันธุ์และขยายพันธุ์ที่กำลังจะสูญไป

เมื่อพันธุ์ข้าวก็มีแล้ว ที่ปลูกข้าวก็มีแล้ว พี่น้องต้องเหลือคนอื่น ๆ จะว่า
อย่างไร เอาลุงจันทร์พูดหน่อย

ลุงจันทร์ : ถ้าพี่น้องบ้านลุ่มใจดีอย่างนี้ หมู่เราจะทำแต่ ๆ จะช่วยกันทั้งหมด รวมน้องเด็กน้อย

นายยอดขวัญ : ในเรื่องนี้ขอขอบคุณนายตามาก ที่ช่วยหาทางออกให้ได้ดี และขอฝากให้ช่วย
ดูแล และเป็นพี่ปรึกษาหลักให้กับเผ่าต้องเหลือด้วย ส่วนพี่น้องบ้านท่าวะผู้ที่ทำ
ไร่ข้าวเหมือนกันก็ขอฝากช่วยดูแลด้วย ปีหน้าเราจะนำผลงานของพวกเรามาพบปะ
กันอีก จะได้เป็นประเพณีสืบไป

ผู้ปกครองเด็กเผ่าต้องเหลือทุกคนยิ้มด้วยความพอใจ และมองหน้ากันอย่างมีความสุข และ
พี่น้องบ้านท่าวะก็มองหน้าพวกชนเผ่าต้องเหลือด้วยแววตาที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ปัญหาและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเพื่อการพัฒนาครั้งนี้มุ่งศึกษาค้นคว้าเพื่หารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ ตำบลสะเตียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ซึ่งมีการสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้เด็กชนเผ่าตองเหลือง โดยใช้กิจกรรมการทำไร่ข้าว เป็นเครื่องมือที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ

1.2 ขอบเขตของการวิจัย

เด็กชนเผ่าตองเหลืองและผู้ปกครองได้เรียนรู้การทำไร่ข้าว จำนวนพื้นที่ 1 ไร่ 2 งาน ในพื้นที่หมู่บ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ แล้วถ่ายโยงประสบการณ์เป็นบทเรียน นำไปจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการให้กับเด็กชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ

1.3 กิจกรรมการทำไร่ข้าว

1.3.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและชุมชนบ้านท่าวะ

1.3.2 สร้างทีมงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมตามความสามารถและความเกี่ยวข้องกับบุคลากรในพื้นที่

1.3.3 เตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าวไร่

1.3.4 เตรียมพื้นที่ปลูกข้าวไร่

1.3.5 ดำเนินการปลูกข้าวไร่

1.3.6 จัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาข้าวไร่

1.3.7 คัดเลือกรวงข้าวที่สุกแก่ไว้ทำพันธุ์

1.3.8 เก็บเกี่ยวและนวดข้าวไร่

1.3.9 ทำขางข้าวเก็บข้าวเปลือก

1.3.10 ทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร

1.3.11 แปรรูปข้าวสารให้เป็นอาหารชนิดต่าง ๆ

1.3.12 จัดนิทรรศการชื่นชมผลงาน

1.4 กิจกรรมการเรียนการสอน

ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยถ่ายโยงการปฏิบัติการทำไร่ และนำวัสดุอุปกรณ์การทำไร่ข้าวมาเป็นสื่อ และสร้างบทเรียนสอนแบบบูรณาการ โดยเน้นวิชาภาษาไทยเป็นแกน

1.5 วิธีการเก็บข้อมูล

1.5.1 ลงพื้นที่พบปะ สนทนา สอบถาม กลุ่มเป้าหมายและผู้เกี่ยวข้อง แล้วจัดบันทึกข้อมูล

1.5.2 จัดเวทีเสวนาและสัมภาษณ์ แล้วจัดบันทึกข้อมูล

1.5.3 สังเกตการปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละครั้ง แล้วจัดบันทึกข้อมูล

1.5.4 จัดนิทรรศการแสดงผลงาน สังเกตและจัดบันทึกผลสำเร็จของงานตามที่กำหนดกิจกรรม

1.5.5 จัดให้มีการบันทึกภาพกิจกรรมและบันทึกวิดีโอ

1.6 ผลการวิจัย

จากการดำเนินงานโครงการการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลือง บ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ อภิปรายผลได้ดังนี้

1.6.1 ได้รับความร่วมมือจากคณะครู ชาวบ้านท่าวะ ชาวบ้านนาหลวง ชาวบ้านห้วยโป่ง และผู้ปกครองเด็กนักเรียนชนเผ่าตองเหลือง และคณะที่มวิจัย เป็นอย่างดี

1.6.2 ชาวบ้านกลุ่มผู้ทำไร่ข้าวมีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำไร่ข้าว

1.6.3 คณะผู้วิจัยและประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้มีการปรึกษาและวางแผนงานร่วมกัน

1.6.4 เด็กนักเรียนและผู้ปกครองเผ่าตองเหลือง ได้เรียนรู้ขั้นตอนการทำไร่ข้าวจากประสบการณ์ตรงอย่างครบวงจร

1.6.5 เด็กนักเรียนชนเผ่าตองเหลืองได้ฟัง พูด อ่าน และเขียน คำศัพท์ภาษาไทยจากวัสดุ อุปกรณ์การทำไร่ข้าวที่เป็นประสบการณ์ตรงที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต

1.6.6 ผู้ปกครองเด็กเผ่าตองเหลืองมีโอกาสร่วมกิจกรรมในวันจัดนิทรรศการ โดยการเป่าแคนและร้องเพลง และแสดงพิธีกรรมการเลี้ยงผี อันเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของชนเผ่าตองเหลือง ให้กับคณะผู้วิจัยและประชาชนผู้มาร่วมงานได้รับฟังและชมด้วยความพึงพอใจ

1.6.7 ครูผู้สอนได้ค้นพบความสามารถและวิถีชีวิตของชนเผ่าตองเหลือง แล้วนำมาบูรณาการเป็นศิลปะการเต้นรำให้กับเด็กเผ่าตองเหลือง โดยให้ชื่อว่า ระเบิดตองเหลืองตบยุง (Mabri Mosquito Dance)

1.6.8 ครูผู้สอนกับเด็กนักเรียนบ้านท่าวะช่วยกันคิดทำรำ โดยจำลองแบบท่าทางการทำไร่ข้าวให้เป็นท่าฟ้อนรำ โดยให้ชื่อว่า ระเบิดข้าวไร่

1.6.9 ผู้ปกครองเด็กนักเรียนเผ่าตองเหลือง ได้พากันมาปรับพื้นที่พักแรมชั่วคราวติดกับโรงเรียนบ้านท่าวะ เพื่อสะดวกกับการร่วมกิจกรรมกับเด็ก ซึ่งเมื่อก่อนนั้นจะอยู่กระจัดกระจายไกลออกไป ทำให้จุดที่พักชั่วคราวของเผ่าตองเหลืองเป็นที่ศึกษาของนักท่องเที่ยวที่อยากมาดู

1.6.10 ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลือง

1.6.11 เด็กนักเรียนชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ มีความรู้ความสามารถและพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

1.7 กลุ่มผู้รับผลสภาพความสำเร็จ

1.7.1 เด็กและผู้ปกครองชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ

1.7.2 กลุ่มผู้ทำไร่ข้าวและชุมชนบ้านท่าวะ

1.7.3 กลุ่มผู้ทำไร่ข้าวหมู่บ้านใกล้เคียง ได้แก่ บ้านห้วยโป่ง บ้านนาหลวง

1.7.4 คณะทีมงานวิจัย

1.7.5 คณะครู นักเรียน โรงเรียนบ้านท่าวะ

1.7.6 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

2. อภิปรายผล

การดำเนินงานโครงการการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ครั้งนี้ เป็นกระบวนการที่สร้างทางเลือกใหม่ให้กับชนเผ่าตองเหลืองผู้ด้อยโอกาส มีทางเลือกใหม่ที่จะใช้เป็นภูมิคุ้มกันตนเองในการดำรงชีวิตในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมและธรรมชาติในปัจจุบันและอนาคต ที่จะเกิดขึ้นตามกระแสโลกาภิวัตน์ เพราะเป็นการจัดประสบการณ์ที่จะสามารถให้ชนเผ่าตองเหลืองได้คงสภาพการเรียนรู้ แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีประเด็นควรแก่การนำมาอภิปรายผล ดังนี้

2.1 ทำให้ค้นพบรูปแบบการขับเคลื่อนทางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาได้อย่างสัมพันธ์และร้อยรัดกันเป็นอย่างดี

2.2 ผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นต้นแบบอีกแนวทางให้นักวิจัยและทีมวิจัยอื่น ได้ศึกษาค้นคว้า และนำไปประยุกต์ใช้

2.3 ผลการวิจัยครั้งนี้ ได้สนองตอบกฎหมายมหาชนคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในมาตรา 4, 5, 43 และ 80 ได้ตามเจตนารมณ์เป็นอย่างดี และผลการดำเนินงานสนองตอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 4, 6 และ 10

2.4 ทีมวิจัยในส่วนที่เป็นข้าราชการครูที่มีโอกาสได้ร่วมวิจัย ได้รับประสบการณ์ เห็นกระบวนการทำงาน เกิดการเรียนรู้และมั่นใจที่จะไปสร้างงานวิจัย เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและเชื่อมโยงกับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนตนเองต่อไป

2.5 ชุมชนบ้านท่าวะค้นพบจุดแข็งของหมู่บ้าน โดยใช้มิติทางวัฒนธรรมของชนเผ่าตองเหลือง พัฒนาและจัดระบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เป็นอย่างดีในอนาคต

2.6 การวิจัยครั้งนี้ พิจารณาแล้ว มีความครอบคลุมตามความคิดเชิงระบบ คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการดำเนินงาน ด้านผลการดำเนินงาน และด้านผลกระทบ

3. ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่พบมีดังนี้

3.1 การอนุมัติโครงการและการทำสัญญา ค่อนข้างล่าช้า ไม่ค่อยจะสอดคล้องกับฤดูกาลทำข้าวไร่ หรือการเกษตรบางประเภท

3.2 ทีมวิจัยขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านการวาดรูปประกอบการจัดทำหนังสือเล่มเล็ก เพื่อนำไปใช้จัดการเรียนการสอนแบบ มปภ. (มุ่งประสบการณ์ภาษา) จึงทำให้การนำไปใช้จัดการเรียนการสอนล่าช้าไปด้วย

3.3 ชนเผ่าตองเหลืองบางคนพูดภาษาไทย หรือภาษาพื้นเมืองไม่ได้ พูดได้แต่ภาษามาวรี แต่เพียงอย่างเดียว การติดต่อสื่อสารจึงจำเป็นต้องใช้ล่ามเป็นบางครั้ง

3.4 มีคนบางกลุ่มเป็นห่วงว่า กระบวนการสร้างการเรียนรู้เช่นนี้ จะกระทบต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลืองในอนาคต ที่อาจจะปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิตเหมือนคนพื้นราบ

3.5 เด็กชนเผ่าตองเหลืองขาดทักษะการจับดินสอและการเขียน เพราะไม่ได้พัฒนาการฝึกทักษะการใช้กล้ามเนื้อเล็กของมือ จึงทำให้พัฒนาด้านการเขียนค่อนข้างช้า

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 โครงการใดที่มีเรื่องฤดูกาลเข้ามาเป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้อง สกว. พี่เลี้ยงควรรีบไปให้คำแนะนำช่วยเหลือ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนในการเขียนเค้าโครงให้สมบูรณ์ เพื่อให้เค้าโครงนั้น ๆ ได้ผ่านการอนุมัติทันกับเหตุการณ์

4.2 คณะที่มีวิจัยที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านใด ควรพิจารณาจากกิจกรรมที่จะดำเนินการ แล้วไปประสานงานเชิญร่วมเป็นคณะทำงานหรือที่ปรึกษา เพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

4.3 ในกรณีที่ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล มีภารกิจในสำนักงานมากไม่สามารถออกไปปฏิบัติงานในพื้นที่ได้ ควรเชิญบุคลากรของชุมชนนั้น ๆ ที่เป็นสมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบล เข้าเป็นคณะที่มีวิจัย

4.4 ข้าวไร่มี 2 ประเภท คือ ประเภทพันธุ์ข้าวเหนียว และประเภทพันธุ์ข้าวเจ้า แต่ละประเภท ก็มีหลายพันธุ์ ควรมีการส่งเสริมให้เผ่าตองเหลืองปลูกทั้ง 2 ประเภท และหลาย ๆ พันธุ์ เพื่อให้เขามี โอกาสได้เสวนาและสร้างทางเลือกที่เหมาะสมในโอกาสต่อไป

4.5 ถ้าส่งเสริมทั้งชาวบ้านและชาวเผ่าตองเหลือง สามารถทำข้าวไร่ได้ หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว ควรจัดให้มีประเพณี "วันข้าวไร่" ขึ้นที่หมู่บ้านท่าวะ เป็นประจำทุกปี โดยผนวกเข้ากับวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้านและวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าตองเหลือง ก็จะทำให้เป็นจุดขายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคตได้เป็นอย่างดี

4.6 ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนสำหรับชนเผ่าตองเหลือง เพื่อเป็นค่าอาหารและพาหนะเมื่อยามเจ็บป่วยต้องเข้าโรงพยาบาล

4.7 องค์การบริหารส่วนตำบลสะเอียบ ควรจัดสรรงบประมาณส่งเสริมกิจกรรมวันข้าวไร่ให้กับหมู่บ้านท่าวะ ได้ดำเนินกิจกรรมเป็นประจำทุกปี เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของตำบล เพื่อให้พื้นที่สามารถดำเนินการได้ในระยะแรก

4.8 พื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเอียบ อำเภอสอง มีแหล่งและสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่ง ควรจัดระบบเครือข่ายภายในตำบล ส่งเสริมและจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยจัดทำเป็นแผนและโครงการของ อบต.สะเอียบ ต่อไปในอนาคต

4.9 ควรมีการวิจัยเรื่อง "การใช้มิติทางวัฒนธรรมนำเศรษฐกิจของชุมชนบ้านท่าวะ" เพื่อเป็นการสานต่อให้ชุมชนได้เห็นสิ่งที่ดี และมีคุณค่าที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมาหลายชั่วอายุคนให้สามารถยังคงอยู่ต่อไป

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. การประกันคุณภาพการศึกษา.

กรุงเทพฯ : ทีพี พรินท์ จำกัด, 2542.

____. แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2540.

____. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, 2541.

____. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พริกหวาน
กราฟฟิค, 2542.

ยอดขวัญ บุญซ้อน, การจัดการศึกษาสำหรับชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ อำเภอสอง
จังหวัดแพร่. 2542. เอกสารอัดสำเนา.

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรม การดำเนินงาน

โครงการการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการ
ดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลือง
บ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่

นายจัน หัวหน้าชนเผ่าตองเหลือง
บ้านท่าวะ ต.สะเอียบ อ.สอง จ.แพร่

คณะวิจัยตามสืบค้นหาชนเผ่าตองเหลืองในป่าลึก
เพื่อเชิญชวนส่งบุตรมาเข้าโรงเรียน

ประชากรผู้ใหญ่และเด็ก ๆ ชนเผ่าตองเหลือง
บ้านท่าวะ ด.ตะเอยบ อ.สอง จ.แพร่

คณะวิจัยจัดเวทีประชาคมกลุ่มชาวบ้านผู้ทำไร่ข้าว
ร่วมกับชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ

เด็ก ๆ และผู้ปกครองเตรียมพื้นที่ปลูกข้าวไร่

ลงมือปลูกข้าวไร่

เลือกเก็บรวงข้าวที่แก่เก็บไว้ทำพันธุ์ในปีต่อไป

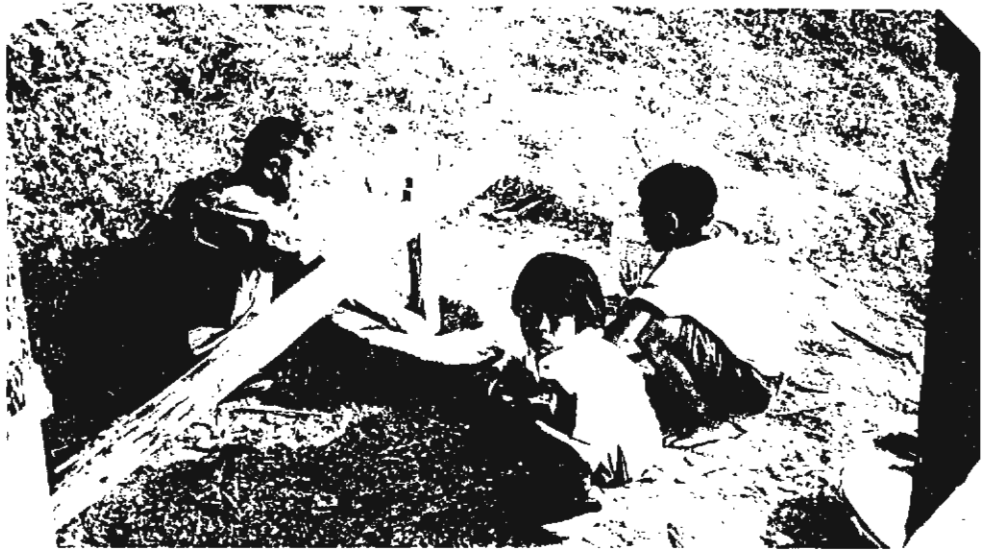
รวงข้าวสุกและแก่เต็มที่ต้องเก็บเกี่ยว

เกี่ยวเสร็จแล้ว ตากแดดให้แห้งดีพอ

แห้งดีแล้ว ก็ขนมานวดเอาเมล็ดข้าวไปเก็บไว้ในฉางข้าว

ได้ข้าวเปลือกมาแล้ว ก็นำมาทำด้วยครกกระเดื่อง

ได้ข้าวเปลือกมาแล้ว ก็นำมาเลือกสิ่งเจือปนในข้าวสารออกให้หมด

เด็กชนเผ่าตองเหลือง แปรรูปข้าวสารให้เป็นข้าวต้มมัด

เด็กชนเผ่าตองเหลืองแปรรูปข้าวสารให้เป็นข้าวหลาม

เด็กชนเผ่าตองเหลืองร่วมแสดงกิจกรรม
ในวันจัดนิทรรศการโครงการ ฯ

หน้าตาเด็กชนเผ่าตองเหลือง ผู้ด้อยโอกาส

ถ่ายความรู้จากการทำไร่ข้าวมาสู่ในห้องเรียน
เรียนภาษาไทย คณิตศาสตร์และศิลปะศึกษา อย่างมีความสุข

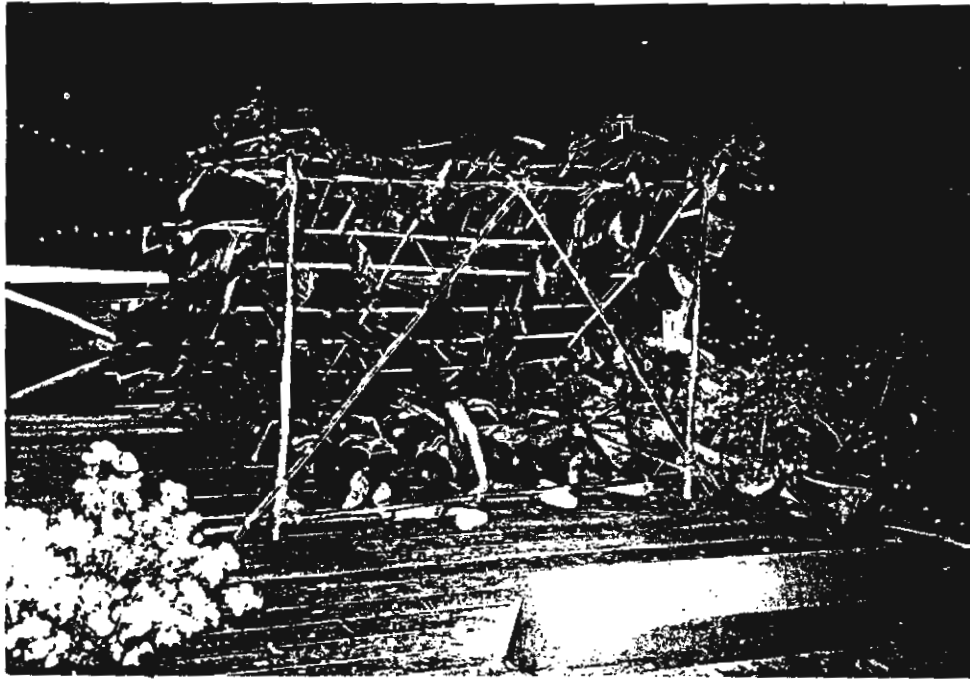

คำนี้อ่านว่าอย่างไรครับ ? บ้างยกมือขอตอบ
บ้างเกาหน้า บ้างปรึกษาเพื่อน บ้างยังสงสัย

ครูครับผมอยากเดินรำแล้วครับ !

ตกลง.. แต่ให้พวกเธอเต้นแบบเผ่าตองเหลืองนะ
จะได้ช่วยกันรักษาวัฒนธรรมของเราไว้ ๖๖๖

จำลองวิถีชีวิต หลับนอนอยู่ในกระท่อมมุงด้วยใบตอง

แสดง "ระบำตองเหลืองตบยุ่ง"

วันขนมเส้นและมหกรรมอาหารเมืองแป้

2 มกราคม 2544

ณ บริเวณกำแพงเมืองแพร่ (ไนท์บาร์ซาร์)

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้
และผลที่ได้รับในการดำเนินงานโครงการ**

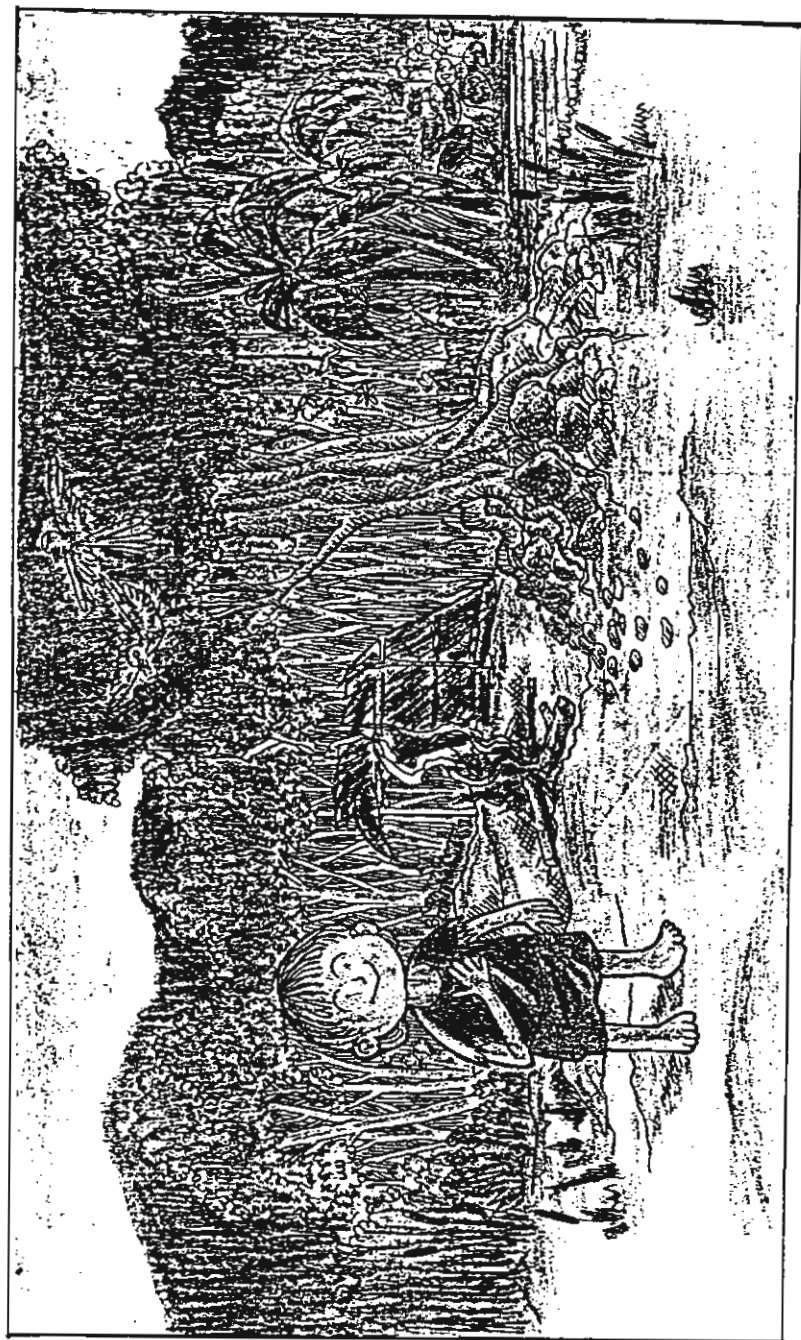
วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่ได้ดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
เพื่อจัดการเรียนรู้แบบ บูรณาการให้เด็กชนเผ่าตองเหลือง โดยใช้กิจกรรมการทำไร่ข้าว เป็น เครื่องมือที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต ของชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ	1. การพบปะสนทนาหาข้อมูล สภาพปัจจุบัน ปัญหา และ ความต้องการของชุมชนและ ชนเผ่าตองเหลือง 2. การจัดเวทีประชาคมกลุ่ม ผู้ทำไร่ข้าวกับผู้ปกครองเด็ก ชนเผ่าตองเหลืองบ้านท่าวะ 3. ประชุมบุคลากรวางแผนการ ทำไร่ข้าว 4. การเตรียมเมล็ดพันธุ์ข้าว และเตรียมพื้นที่ 5. การปลูกข้าวไร่ 6. การดูแลบำรุงรักษาดันข้าว 7. การคัดเลือกรวงข้าวไว้ทำพันธุ์ 8. การเก็บเกี่ยวข้าวไร่	1. ได้ข้อมูลตรง ทำให้ทราบความ ต้องการของกลุ่มเป้าหมาย มาจัดทำเป็นโครงการเสนอ สกว. ได้รับอนุมัติงบประมาณ 2. มีกลุ่มผู้ทำไร่ข้าวและชนเผ่า ตองเหลืองมาประชุมพบปะ แลกเปลี่ยน 3. คณะวิจัย วิทยากรท้องถิ่น เด็กชนเผ่าตองเหลือง และ ผู้ปกครองชนเผ่าตองเหลือง ได้วางแผนการทำไร่ร่วมกัน 4. เด็กและผู้ปกครองชนเผ่า ตองเหลืองรู้จักการเตรียม เมล็ดพันธุ์ข้าว 5. เด็กและผู้ปกครองชนเผ่า ตองเหลืองได้ฝึกการปลูกข้าวไร่ 6. เด็กและผู้ปกครองชนเผ่า ตองเหลือง ได้ร่วมกันดูแล บำรุงรักษาดันข้าว 7. เด็กและผู้ปกครองชนเผ่า ตองเหลืองได้ฝึกการคัดเลือก รวงข้าว เก็บเมล็ดไว้ทำพันธุ์ได้ 8. เด็กและผู้ปกครองชนเผ่า ตองเหลือง สามารถใช้เคียว เก็บเกี่ยวและนวดข้าว นำมา ใส่ยุ้งฉางได้

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่ได้ดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
	9. การทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร 10. การแปรรูปข้าวสารให้เป็นอาหารชนิดต่าง ๆ 11. การจัดนิทรรศการผลงานเด็กชนเผ่าตองเหลือง 12. การจัดการเรียนการสอนสะท้อนความคิดจากกิจกรรมการทำไร่ข้าว นำมาเป็นบทเรียนสอนเด็กชนเผ่าตองเหลือง	9. เด็กชนเผ่าตองเหลืองสามารถทำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารด้วยครกกระเดื่อง 10. เด็กชนเผ่าตองเหลืองสามารถนำข้าวสารไปทำเป็นข้าวต้มและข้าวหลามได้ 11. ได้รู้จักชื่อพันธุ์ข้าวไรชนิดต่าง ๆ ในการประกวดข้าว และเด็กชนเผ่าตองเหลืองได้เดินระบำตองเหลืองตบยุง และได้สรุปผลงาน 12. เด็กชนเผ่าตองเหลืองได้อ่านฟัง พูดภาษาไทย ได้คิดเขียนเลข และได้เรียนศิลปศึกษาได้เล่นกีฬา ได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กบ้านท้าวะ

หนังสือเล่มเล็ก

เล่ม ๑

คนป่ากับไรขาว

คำนำ

หนังสืออ่านเสริมประสบการณ์เล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริม การฟัง พูด อ่าน เขียน และคิดสำหรับเด็กวัยเรียนจนเฝ้าตอนของห้อง บ้านท่าวะ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าผู้ด้อยโอกาส และมีชีวิตเร่ร่อนอยู่ในป่า ไม่รู้จักการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ ดำรงชีพด้วยอาหารที่หาได้ในป่าเท่านั้นวันจะขาดแคลน หากไม่ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมให้แล้วย่อมมีโอกาสที่จะสูญเสียพันธุ์ และถูก ผู้อื่นเอาเปรียบ และรังแกได้ง่าย ดังนั้นจึงให้ฝึกปฏิบัติจริงในการทำไร่ข้าวในพื้นที่หมู่บ้านท่าวะ แล้วถ่ายทอดมาเป็นหนังสือบทเรียนเล่มนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อใช้เป็นหนังสือฝึกการฟัง พูด อ่าน เขียน และคิดในเบื้องต้น
2. เพื่อถ่ายทอดการปฏิบัติในชีวิตจริงมาเป็นบทเรียน
3. เพื่อใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนวิชาอื่นๆ ให้เหมาะสมตามสภาพแวดล้อม

อนึ่ง ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สาขากาคนเหนือเป็นอย่างสูงที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดทำโครงการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตอนของห้องบ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ซึ่งส่งผลให้ สามารถทำหนังสือเล่มนี้ออกมาได้ หวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาต่อไป

ยอดขวัญ บุญซ้อน

ธันวาคม 2543